

VAGY IDEJÉBEN VAGY SOHA.

Ez a házasság jelszava.

VIG REGÉNY.

**ÍRTA
BOROSS MIHÁLY.**

EGY KÖTET.

Pest, 1856.

Nyomt. Gyurian Józsefnél, papnövelde utca. 7. sz.

TARTALOM

Előszó.

Darázsy Lőrincz úr.

Házassági szerződés.

Óvás és tiltakozás.

Visszahuzás és lemondás.

A leány-kérők.

Az éji kalandor.

Igen.

A mézes hetek.

A hosszú hajú.

A zöldben.

A boldog apa.

A száraz dajka.

ELŐSZÓ.

Midőn jelen kis füzet önállólag egy kötetbeni kiadását néhány barátom előtt megemlítém, azoknak az volt ellenvetésük, hogy nagyon parányi füzetet fog képezni. Ez észrevételt akkor hallgatással mellőztem, azért hogy most felelhessek. Tudtam, hogy parányi füzetet fog adni kéziratomban, s ez észrevétel után két füzetre is ki tudtam volna nyújtani e regény meséjét, de nem tettem, megmondom miért. Eddig igen kis körre, s parányi olvasó közönségre volt szorítva irodalmunk, s a megjelent szépirodalmi munkának, mint a zsömlyének, szokott ára 1 fr. p. volt, ha mindjárt 140 vagy 200 lapból állott is. Az idők változtak, olvasó közönségünk szaporodott, még pedig azon osztályból, mely még most nem szívesen ad, de nem is adhat egy pengőt pár órai olvasmányért; kell tehát, hogy azon osztály számára is jelenjenek meg munkák, melyek parányiságuknál fogva olcsó árért adathassanak; és ez volt egyik főczélom jelen kis munka kiadásánál, ez leend, midőn a tisztelt olvasó közönség pártolásában bízva, folytonosan ily apró, és olcsó füzetekkel fogok fellépni; másik az, hogy az olvasó közönség ujonnan nyert részét – a népirodalom mellett – irodalmunk más ágával is megismertessem. Ugy hiszem most már nem fognak barátim ellenvetést tenni.

SZERZŐ.

Darázs Lőrincz úr.

Darázs Lőrincz úr – kiről e krónika szól – lehet mintegy negyven-ötven éves. Azért mondok ily határozatlan mennyiséget, mert Lőrincz úr haja fehér, mint a kimosott kender, vagy a novemberi legelső hó; és bajusza fekete, mintha zivataros éjjél sötét színébe mártották volna; arcza piros mint a pünkösti rózsza, midőn bimbójából kifeszlik, és fogai mégis nagy részint romlásnak indultak, pedig kevesebb cukrot evett meg egész életében, mint egy rövid életű kanári; hangja éles, és nyers mint a somfabot; és járása tipegő mint a hizlalt kacsáé. Lőrincz uron már gyermek korában meglátszott, hogy táblabíróságig sem viszi, mert mindig a szamarak padjában ült urfi létére, mi ugyan annak is tulajdonítható, hogy szülei szűk marokkal fizették tanítóit. Kortársai fülesnek csúfolták, nem azért mintha nagyon nehéz fejű lett volna; hanem mert valósággal oly nagy fülei voltak, hogy Isten ritka teremtményét áldotta meg oly tehetséges fülekkel. De azért átúsztatta ő az iskolai éveket, s húsz éves korában mint végzett ember tért vissza az ősi kastélyba.

Midőn serdülő legényke volt, a pajkos leányok űztek belőle bolondot, mindegyik szerelmet vallott neki, s az élet-iskolájában tapasztalatlan urfi oly zavarba jött, hogy azt sem tudta melyik után nyúljon ennyi kínálkozó alkalom közül. Így telt az idő hibezés-habozás, s kapkodás közt, s Darázs Lőrincz folyvást ifju úr maradt, pedig már a harminczat taposta.

Minden tisztújításon kijelöltetett esküdtnek, de kocsisán kívül senki sem szavazott rá. Ilyenkor azután jaj volt néhány nap a szegény ebeknek, mert rendesen azokon fújta ki mérgét, s azok kapták azt, a mit gazdájok gondolatban a részrehajló kortes tömegnek szánt.

Harmincz éves korában észrevette Lőrincz úr, hogy az idő halad, s nem tud teins titulusra vergődni, míg meg nem párosodik: neki indult tehát a szent házasságnak; de mindig vagy fején feljül kereste az élet kertében számára nyíló virágot, s a lábai előtt nyílot nem látván meg, eltaposta; vagy nagyon gyöngye életkorúaknál kopogtatott be, s így örök mindig tele kosárral tért vissza szüziés lakába.

Baráti, azok tudniillik, kik asztalánál lebzseltek, eleget tanácsolták, hogy hagyjon fel balga szándékával: de ő élt s halt a kosárért, s így év év után lejárván, a negyven, vagy ötven év is úgy találta Lőrincz urat, hogy sem hű nő nem rázogatta ágya szalmáját, s készítette kedves reggelijét, sem a nemes Darázs család kis örököse nem nyekergett az ágy előtt döcögő bölcsőben. Pedig olyan hírneves családnak, mint a Darázs, mely olyan embert adott a hazának, mint Lőrincz úr, csupa veszteség lett volna kiveszni!

Azt suttogják jól értesültek, mert ezzel Lőrincz úr soha nem dicsekedett, hogy egy ízben jegyben járt volna a megye legszebb, s elég tehetős leányával: de mivel Isten ezt sem szánta neki, ezzel is csak a kosarak száma szaporodott. A dolog szájról-szájra így jutott értesemre.

Nem messze Lőrincz úr birtokától Dombhegyen lakott Füzéry Mózes úr, egy igen szép falusi jószág tulajdonosa, és négy eladó leány apja. A hol négy derék leány van, lehet válogatni; a szülék pedig nem igen szoktak válogatni, ha kivált a leányok kezdik a két XX-ot átlépni. Ide tért be Lőrincz úr, s szerencsésen oda ígértetett a ház legidősebb, de legszebb leánya. Míg az eljegyzettek nap alatt voltak, Lőrincz úr menyasszonyi ajándokokkal terhelten tért egykor haza Pestről, s Dombhegyet – bár két mértföldet kellett kerülnie – útjába ejtette, hogy szíve imádoztját láthassa, lerakhassa lábaihoz a kedves terhet, mint elolthatlan szerelme zálogát. Az udvarra érven, Lőrincz úr méltó álmélkodására senki nem jött eleibe: de ő azért egész bátorsággal leszállván, egyenesen mátkája szobájába sietett, hogy azt a készületben lévő meglepetésre előkészítse, de a szobát nyitva, s üresen találta.

Lehet-e kíváncsibb valamit képzelni, mint szerelmes vőlegényt, kivált magánosan jegyese szobájában? Egyedül, tanú nélkül, megnézhetni az ágyat, melyen szép arájával aludni fogja a házasság boldogító első álmát; felüthetni a kedves naplóját, melybe szerelmes álmait jegyezve, melybe híven lerakja örömeit, és vágyait; megtekinthetni az olvasott regényben, micsoda sorok vannak aláhúzva: szóval megismerkedhetni a lakkal, melyben a levegő epedő sóhajból gyűlt össze.

– Annál jobb – gondolá magában Lőrincz úr – úgy sem értem a szerelem túrbékoló nyelvét; lerakom asztalára, s mily költői lesz a meglepetés, ha jő, s itt talál mindent. – Ezt gondolá Darázs Lőrincz, s az asztalhoz közelített, de azon egy félig bevégzett levél tűnt szemébe.

– Ah! – sóhajta magában – a szívem cziczuskája bizonyosan nekem akarta elnyögdélni, hogy mily forrón epedve várja a pillanatot, melyben hymen rózsza láncza örökre hozzám fűzendi. Lássuk mikép nyögdicsél a párját fészkébe váró kis gili. „Imádott kedvesem!” ezt olvasá legelőször is a levélből. – Jaj nekem Istenem! teremtő! felszakad a keblem, mint a kifeszített hólyag, fogalmam sem volt ennyi szerelemtől – sóhajta Lőrincz úr elragadtatással – imád mint Istenét, Istened is leszek kedvesem! de olyan ki örökké áld, és soha nem ver. – „Szerelmem egyetlen” olvasá tovább. – Igazad van kedvesem! még a talpamban is érted lüktet a vér. – „Kedves Károlyom!” – No no – mondá Lőrincz úr visszadöbbenve mintha falba ütötte volna fejét – talán nem jól láttam, nem jól olvastam – és szemeinek esett, dörzsölte, mintha valami esett volna azokba.

„Kedves Károlyom!”

– Ugy segéljen Károly van ide írva, úgy segéljen Károly, ha százszor megnézem is. Szegény kis bohó, annyira személyembe van tapadva szíve, lelke, minden érzése, hogy nevemről is megfelejtkezett. Én Istenem! én erős Istenem! milyen a nő, ha fülig szerelmes az emberbe! Lőrincz vagyok kedvesem! Lőrincz, nemes Darázs Lőrincz, a te kis Lőrinczkéd, ha nem hiszed ./. .//. alatt ide csatolhatom ármálsom, és keresztelő levelem. De hiszen nem haragszom, ha Péternek mondasz is, csak imádott kedvesednek nevezz. –

„Lever tudom a hír, hogy atyám rimánykodásom, s esdése daczára is....”

– Szegény kis angyal! miért rimánykodhatott? talán... talán hogy az esküvő napját előbbre tegye? –

„Tőled elszakasztván....”

– Mit? mit? tőlem elszakasztani! borzasztó merény! lopás által is enyim leendesz kedvesem! –

„Egy útált emberhez kényszerítenek nőül...”

– Ez hitszegés, ezt nem tűröm. Szegény leány! –

„Hallottad-e hírét Darázs Lőrincznek, kit szívemből utálok....”

Lőrincz úr akkora száját tátott, hogy akármely pénzevesztett kártyás reggeli legelső ásitása kifért volna rajta. Szemei kimeredtek, s könnyezni kezdtek, mintha soká napba nézett volna; szíve úgy ugrált mint a szárazra vetett hal. – De.... de... már jól látok ám... olvassuk tovább. –

„Darázs Lőrinczet utálok lelkem egész útálatával. Ő tudatlan, neveletlen, falusi bival, ki nem nekem született, nem nekem neveltetett, s nem nekem rendelték az egek....”

– Ejnye zsámfutter!... ő utál... én falusi bival... bival minden pereputyod töredezett oldal borda, itt hagylak... ha én falusi bival... te meg falusi liba vagy... és soha sem leszesz az én ludam... – mondá Lőrincz úr fogcsikorgatva, s tovább olvasá:

„Nyúgodjál meg a sors csapásán, s apám vasakarátán. Kezem leend csak az útált férjé, szivem szerelmem örökre a tied. Fogok én alkalmat találni, hogy összejöhessünk, s élhessünk szerelmünknek, mely örök...”

– De abból semmi sem lesz, már akkor csakugyan megérdemelném a falusi bival címét, ha tudva más számára vinnék ágyast saját házamhoz. Maradjatok az urban, mint a sovári káposzta az útban. – Ezt mondván a felsült vőlegény, kezébe fogta még a nedves tollat, s reszketve ezt írta a félben szakadt levél alá: „corám me Darázs Lőrincz mk.” s azzal bevágván az ajtót, minden ajándokát kocsiba vetve, nagy ordítással ordította: „hajts!”

– Uram öcsém! fiam uram! – kiabálá utána a birka istállóból kilépő Füzéry Mózes, leendő ipa, de ő mit sem hallott, mit sem akart hallani, hanem egyre ordította „hajts! hajts!” mintha attól tartott volna, hogy utána viszik a menyasszonyt, s a jó két órai útat öt negyed alatt hagyták hátuk mögött párolgó lovai.

Füzéry Mózes uram házában egy lélek sem tudta a vőlegény sebes elrohanásának okát megmagyarázni: csupán az elhagyott, de nem bánatos menyasszony, ki vőlegénye távoztása után szobájába térvén, az aláírást megpillantva, a helyett hogy ruháit megszaggatta, zsákba és hamuba öltözött volna; áldotta az isteni gondviselést, mely ily véletlen úton mentette meg rá erőszakolt vőlegényétől.

Darázs Lőrincz úr pedig haza érvén, nagy „Isten úgy segélj”-el megfogadta, hogy örökre lemond minden házassági szándokról, mert a nők hitszegő s csalárd faj.

Mind ez, melyet most elmondtam, történt 1827-ik évi december 30-án, és Darázs Lőrinc híven ura maradt adott szavának 1847-ik évi december 30-ig.

Házassági szerződés.

1847-iki december 30-ika estején pamuttal és gyapjúval gazdagon kitömött kéjruhában meleg kályha mellett üldögélve pipázgatott Lőrincz úr; és ásított, nyújtózott, mint kit a hideglelés kerülget; midőn gazdasszonya lépett be, s éji asztalára vizet és mosdó edényt helyezett.

– Hány óra Lizi? – kérdé Lőrincz úr egy takarosat ásítva.

Lizi – e volt a gazda asszony neve – a falon kopogó órára tekintvén – nyolcz tekintetes uram! – felelé.

– Nyolcz! mennydörgős hordta! csak nyolcz! üsd agyon a lánczos lobogós óráját. Lizi megöl az unalom, – mondá Lőrincz úr, s kiegészített pipáját karos székre oldalához támasztván, Lizit egy más pipa töltésére szólítván föl. – Hej Lizi! mind bolond ember az, a ki nagy esküvéssel fogad valamit, kivált ha később megbánja. Pedig mint a magyar példabeszéd mondja: késő bánat, eb gondolat – folytatá, míg Lizi a bagóval félig telt pipa kikapargatásával vesződött.

Lizi takaros kis vászon cseléd volt, lehetett 25-30 éves. Alacsony gömbölyű testalkat, haja fekete mint a korom; szemei égetők mintha kőszén parázsból volnának, és szája széle, mintha piros rózsa levéllel volna bélelve, örök mosolygó. Öltözete félig uras, félig paraszti, csak szakavatott bíró ítélhette volna meg melyik osztályhoz tartozik.

– Bizony bolond az – megszólalt Lizi, miután a fenakadt lélekzetű pipát kifújta. – Talán bizony tekintetes uram is fogadott valamit nagy esküvéssel, a mit oly nagyon megbánt? tevé hozzá kérdőleg, tekintetes ura előtt megállva, s kövér kezecskéit még kövérebb csípejére nyugosztalva.

– Fogadtam bizony Lizi! bár ne fogadtam volna. –

– Ugyan mi lehet az, ha szabad kérdenem? –

– Hát azt fogadtam Lizi! hogy soha nem házasodom meg, pedig látod Lizi! nagyon megbántam, mert látod... de meg magadról tudhatod, egy az, hogy ember csak ember, vér folyik ereiben, és nem víz; más meg az, hogy szörnyű rideg az ilyen nőtelen ember állapotja. Ásítás, nyújtózás, azután csak az sícs, ki kedves egészségemre kívánná, ha prüszszentek; de meg gondold el, kire néz ez a szép jószág? Milyen szép volna most, ha bolond nem lettem volna, s annak idejében takaros menyecskét hoztam volna a házhoz, két vagy három kis Darázs hentesrege itt a pamlagon, vagy csüngene nyakamon mint piros alma a fáján. Most pedig olyan az én életem mint az ákácfaé, mely csak virágzik, de gyümölcsöt nem terem. A kedves feleség lecsókolná szemeimről az álmat; unalmas óráimban volna kihez szólanom; ha sokat ettem, volna ki nyomogatná vállam közit: de így... hej csak nagy bolond a ki meggondolatlanul fogad...

– Hi-hi-hi! – nevetett Lizi – azt szokták mondani: „ember tesz fogadást, eb a ki megállja” hát házasodjék meg tekintetes uram! – tevé hozzá, szemeit oly ígézőleg nyugtatva Lőrincz úrra, hogy kőszívnek kellett volna lenni, mely azonnal fel nem olvad melegétől.

– Igazad van Lizi! de látod nagyon meglepett a dér, majd leányt sem kapok. –

– Az volna még furcsa dolog, ha ilyen ember mint tekintetes uram leányt nem kapna; kap bizony akár mindenik ujóra tizet. Az öregség nem nagy baj, azt szokták mondani paraszti példabeszédben: „vén fa árnyékában lehet jól megnyűgódni.” –

– Komendálj hát valami jóra való személyt, a kit magadnak is szeretnél. Téged meg akarlak tartani holtomig, mert jó cseléd voltál, ha ugyan el nem kapnak. –

Alig ejté ki e szavakat Lőrincz úr, Lizi lesütötte szemeit, és hallgatott mint a nyelve metszett madár; s elébb oly mosolygós arcza lassankint őszi éjszakává változott.

– Jer közelebb no... jer no... hadd csípjem meg piros ajkadat... jer no... ne légy oly vad. –

Lizi daczosan rázta magát, majd mintha könyűt törölné ki szeméből, köténye sarkát arczához emelé; azután keservesen sohajtá: – Én Istenem szerelmes Jézusom! –

– Látod kis bohó! te mondad hogy nősüljek, s most mégis te sirsz. Hiszen megmondtam, hogy azért nálam maradhatsz – kérlelé Lőrincz úr a zokogó Lizikét.

– Ezért szolgáltam gyermek korom óta oly híven a tekintetes urat; ezért áldoztam föl életem tavaszát, hogy most elűz házától. –

– Hát nem megmondtam, hogy holtig nálam maradhatsz? –

– Azt is megmondom, hogy én senkinek sem leszek lába-kapczája, tudja meg a tekintetes úr! hanem fizessen ki, s még ma elhagyom házát. Én Istenem! szerelmes Jézusom! mintha loptam volna, éjnek éj-idején kell a házat elhagynom – tevé hozzá, és sírt oly keservesen, mintha kancsukázták volna, pedig czitromcsavaróval sem lehetett volna egy könnycseppet csikarni szemeiből.

– Lizi! te, hallod! ne sirj, mert majd én is elpityeredem – mondá Lőrincz úr, és csakugyan közelebb állt a síráshoz, mint Lizike.

– Sírhat is a tekintetes úr, mert olyan hűséges gondviselője soha nem lesz, ha Nedizserből hoz is feleséget, mint én voltam. Tudja-e mikor hat álló hétig nyomta az ágyat, úgy hogy lepedőben forgatták, kezét-lábát nem tudta odébb tenni? Úgy-e! ki tette volna azt a tekintetes úrral, a mit én tettem? Éjjel s nappal ágya szélén ültem, mint a galambpár sírtam, zokogtam, még a... no de nem hányom fel... és most... én Istenem! szerelmes Jézusom! miért is születtem, vagy miért is kerültem e házhoz, legalább nem kellett volna ily hamar elhalnom... – és elkezdett újra oly keservesen sírni, mintha apját s anyját szeme láttára kerékben törték volna.

– Lizi te! – kiáltott Darázs úr, s egyik lábával kilépett a melegítő zsákból. – Ej no csak most ne bántana a köszvény. Lizikém! miért akarsz meghalni? – kérdé szorongva.

– Én Istenem! szerelmes Jézusom! – zokogá felelet helyett, köténye alól kémelve ura arcza változását.

– Mondd hát Lizikém! miért halsz meg? mondd, ne ölj meg. –

– Hát azért, mert úgy szeretem a tekintetes urat, mint a falat-kenyeret; s azt hittem én fogom be halálos szemeit... de már látom, hogy elűz... tudom én Istenem! hogy lelkére hasad meg a szívem. –

– Lelkemre! nem üzlek el, akár megesküdjem, ha másképp nem hiszed – tevé hozzá Darázs úr.

– Igen de nem maradok ám a tekintetes urnál, ha asszonyt hoz a nyakamra, azt megmondom, hanem elmegyek, s az egész világnak toroktátva kikiabálom... – mondá Lizi hangosan, de nem folytathatá, mert Lőrincz úr mind két lábával kilépett a zsákból, s Lizi ajakát terjedelmes tenyerével bepecsételvén:

– Csitt! – monda – az ég szerelmiért mit akarsz? szólj! –

– Az ég szerelmiért tekintetes uram! menjen hamar a pokróczra, mert náthát, hurutot, arómát, főfájást, szaggatást, gyomorrágást kap, s azzal is az én bajom gyúlne meg, mert a szívem hasadna meg, ha szenvedni látnám. Kedves tekintetes uram! menjen már hi-hi-hi! – veté hozzá

Lizi, és megczírogatá Lőrincz úr állát, mely szűrös volt, mint a borosta, pedig az nap vakargatta meg obsitosból emergált udvari borbélyá.

– Még is csak galamb természetű vagy te galambom Lizikém! tán epéd sincs, – mondá Lőrincz úr, s azzal ismét a kályhához sietett, hogy fogfájást, náthát, reumát, s Isten tudja mi-féle betegségeket ne kapjon. – No itt vagyok, mondd meg most miért akarsz meghalni? – kérde.

– Mi türes, mi tagadás benne, én a tekintetes urat úgy szeretem mint a lelkemet, minden vagyonát úgy takargattam, mintha sajátmagamé lett volna, mert bizony azt hittem hogy... hogy... Azután ne gondolja ám a tekintetes úr, hogy én valami közönséges familiából való vagyok, velem ugyan sehol sem vall kudarcot, mert boldogult édes anyám iskolamester leánya volt, s olyan nevelést adott, hogy akármely hintós dámának sincs különb. Lássá tekintetes uram! ha... oh Istenem! de hát maig sem érti, hogy mi lakik a szívemben, s mi lebeg a nyelvem hegyén? – kérde szem lesütve.

– Épen úgy nem, mint az a ki siket némának született, – válaszolá Lőrincz úr.

– Hát... hát... ha az egész világot bejárja is a tekintetes úr! még sem kap olyan feleséget, mint... ejnye no... találja már ki....

– Mint kicsoda? mondd ki Lizikém! –

– Hát... mint... mint... én – monda Lizi hangnyomattal, s Lőrincz úrhoz lépén, ujja hegyével enyelegve legyinté meg annak arczát.

– Flanért! szaporán! juhu-hu-hu! iszonyú szaggatás! – kiáltott Lőrincz úr, kit köszvény-szaggatásai épen ezen perczen vettek ostrom alá. Lizike pedig ki az ostrom állapotot saját kényére fel tudta használni, neki állt a dörzsölésnek, s folytatta ezen műtétet, míg gazdag csöppekben nem hullott a veréjték mind az ő, mind Lőrincz úr homlokáról. – He-he-he! – nevetett végre Lőrincz úr – egészen más forgásba hoztad a véretem te kis kujon! Lizike! azt szokták mondani, fiatal test mellett az öreg is megifjul! pedig úgy van ám! –

– Ne csintalankodjék tekintetes uram! –

– He-he-he! régen nem voltam így! huszonkét évesnek érzem magam. Nem hiszed, pedig úgy van ám!

– Ejnye ki hitte volna hogy ily csintalan a teins úr! mondá Lizi szemérmesen vonulva vissza a kályha árnyékába.

– Lizikém! hidd el oly igaz mint hogy Darázs Lőrincz a nevem, sokszor éjfélig is hánykódtam ágyamban, törtem a fejem, hogy téged elveszlek, de a világ, s az emberek nyelve....

– Ej ha még a tekintetes úr is hallgat az emberek tanácsára, s ítéletére! hiszen nem szorult a tekintetes úr senki máséra, inkább más kérjen a teins urtól. Ne nézze azt, hogy ki s mi? hanem milyen? Engem ismer a tekintetes úr testestől-lelkestől, legalább nem vesz zsákba macskát. Szép is vagyok, jó gazdaasszony is vagyok, hű is leszek a tekintetes úrhoz mint az árnyék, még a sírnál sem hagyom el. –

– Úgy segéljen Lizi! felnyitottad a szemem, a háztól sem kell kimozdulnom, mégis lesz menyasszony, – mondá Darázs Lőrincz úr. – Kezet ide, mához két hétre mennyegző, ahhoz tíz hónapra keresztelő, s kis Darázs lesz a háznál, legalább vagyonom sem száll idegen kézre. He-he-he! jól végzi az esztendő – és kaczagott teljes erejéből mintha ternót csinált volna, s magához vonván Lizikét homlokra csókolá, mit az vonakodás nélkül bárgyúan kiállott. – Báh! áh! áh! bonts ágyat Lizikém! ha hét óra is, de lefekszem, mert nagyon elgyöngültem az öröm miatt, – tévé hozzá kis szünet után.

Lizi engedelmeskedett, még pedig micsoda gondolatokkal, azt mondás nélkül is tudhatja olvasóm!

Darázs Lőrincz úr mint kandidátus vőlegény azonnal elszunnyadt: Lizike pedig mint kiszemelt menyasszony, világos reggelig hánykódott magános nyoszolyájában, melynek unalmaira boldog jövődő mosolygott.

Másnap korán reggel zaj volt a folyosón. A szolgáló sirva vetette le a szalmás kosarat, a tehenes káromkodva dobta el a fejő pitlit. Lizike mind kettőt felképelte, pedig csupán azért, mert megpözdült benne a tekintetes asszony vér, s mintegy begyakorolta magát jövődő szerepébe. Egész nap alig leheté mást hallani, mint csört, pört, még magának Lőrincz urnak is szűk lett az ősi rezidentzia, mert Lizike oly erélyesen ragadta meg a kormányrúdját, hogy a kalap alig maradt meg Lőrincz úr fején. Orrot kapott, hogy a pipa hamut a szoba közepére verte ki; pirongatást, hogy a kávé abroszt leöntötte; szidást, hogy saját kanálával nyúlt a mártásba. Este fele már követelte, hogy a két hetet két napra szállítsák; mert ő bizony nem várakozik: de ez egyben Lőrincz ur a maga eszén járt, maradt a két heti határidő.

Óvás és tiltakozás.

1848-ik év legelső reggelén Darázs Kálmán lépett Lőrincz úr hálósobájába. Kálmán mintegy huszonnégy éves magas barna fiú, unokaöccse Darázs Lőrincz úrnak, bátyja kegyelméből tengődő naplopó urfi, kinek nappalai alvás s pipázással, éjjelei kártyázás, s dorbézolással telnek; naponként meg szokta látogatni nagy bátyját, nem azért hogy nála tiszteletét tegye, hanem hogy nem szaggatta-e valamelyik éjjel halálra a kiméletlen köszvény. Kálmán szép vagyont örökölt korán elhalt szüleitől, de mihelyt átvette gazdagságát, legelső gondja volt, minél előbb torkára hágni annak. A telet Pesten, a nyarat Füreden vagy Parádon szokta tölteni, s mindenütt oly szerepet játszott, hogy minden vagyona értéke évi jövedelemnek nem lett volna elég: nem csuda hát, ha három év után úgy látjuk őt mint csőd alatt görbedőt: de őt ez sem törte meg, vagy szoktatta takarékosagra, mert most is tiz krajczáros szivart hamvaszt, s be-betekint Pestre, hol már csak mint homályos égi test tűnhet föl a korhely élet egén. Minden reménye nagy bátyja birtokában van vetve, s már adósságot is csinált örökösödés esetére, s alig várja, hogy azt is elpazarolhassa, mert ő azon fajú emberek közé tartozik, kik nem szeretnek a készből élni.

Nyaka körül tekert vastag gyapjú kendőbe merülve lépett nagy bátyja háló-szobájába 1848 év első reggelén, oly korán, hogy Lőrincz urat még az ágyban találta.

– Adjon Isten ez új évben minden jót! – köszönté nagy bátyját, ki kevélyen pöfékelt dagadó dunyhája alatt.

– Hát a kadencia hová maradt ifjú ur? – kérdé a bácsi neheztelést színelve.

– Micsoda kadencia? –

– Feleséget szépet, s jót – felelt Lőrincz úr, s szinte égtek szemei a feleség említésére.

– No az kellene még! – szólt rögtön Kálmán urfi, kit nagy bátyja házassága minden jövődől terveiből egy lökéssel kipöcckölt volna. – De pazarlóan kezdi uram bátyám! az új évet, világos reggel, és mégis égeti a drága gyertyát – figyelmezteté Lőrincz urat, kinek gyertyája akkora kalapot vetett, hogy két kézre fogva szerencsés jó reggelt lehetett volna vele köszönni.

– Úgy segéljen el is feledtem. Nem csuda öcsém! – mondá Lőrincz úr – nagyon elmerültem a gondolkodásba. Hej öcsém! nagy dolgokon töröm én a fejem! – tevé hozzá, némi büszkeséggel, hogy egyszer ő is töri a fejét.

– Szeretném hallani mi lehet, a mi uram bátyámnak oly nagy fejtörésbe kerül. Különös lehet, mert életemben most először hallom, hogy uram bátyám a fejét töri – ejté ki Kálmán némi gúnyhangulattal.

– Ne gúnyolódjál urfi, mert ha kimondom, a vér is meghűl benned. –

– Halljuk hát a vérhűtő gondolatot. –

– Megházasodom. Oly igaz: mint hogy Darázs Lőrincz tős gyökeres magyar nemes család, megházasodom érte? és szemeit merően Kálmánra szegezé.

Ha azt mondja Lőrincz úr „azonnal átadom minden birtokomat” nem lepi meg Kálmánt oly különösen mint e két szó „öcsém! megházasodom!”

– Ha-ha-ha! – kacagott Kálmán, nehéz volna meghatározni színből; kinjában vagy egész erejéből-e. – Ki adott urambátyámnak bolondító gombát? – tevé hozzá folyvást kacagva.

– Mit? haszontalan agárkinzó! te mered azt mondani, hogy bolond gombát ettem? Te kit bizonyosan bolond gombán neveltek fel, ki naponként azt eszel, te mered azt mondani nekem nemes Darázs Lőrincznek, kit soha meg nem aktióztak, soha meg nem citáltak, soha nem exequáltak? –

– Uram bátyám és a házasság, köszvény és menyecske! – és kaczagott még hangosabban.

– Megházasodom, dictum factum megházasodom! – hangoztatá Lőrincz úr, és mint kipöczkölődött gúzs-vessző felegyenesedett ágyában. – Juhu-hu-hu! te vagy az oka hogy nyílás jött minden porczikámba. Még ma kitagadlak! –

Kálmánt Lőrincz bátyja eddig nem tapasztalt határozottsága kissé lejjebb hangolta; nevetése egyszerre elállt, mintha elvágta volna, s szelidebb hangon így folytatá: – Elhiszem kedves bátyám!...

– Kedves vagyok úgy-e? nem vagyok kedves, azért sem vagyok; mert bolond gombát ettem....

– Elhiszem kedves bátyám! – folytatá Kálmán zavarodottság nélkül – de gondolja meg, mit mond a világ, ha ősz...

– Akár mit mond a világ – közbevágott Lőrincz úr – nem szorultam senki tanácsára, van annyi eszem, hogy nem kérek mástól kölcsön; inkább én adhatok – ismétlé Lizike mondókáját, melylyel az ő szemeit felnyitotta.

– Tudja-e urambátyám! mit tesz szót adni, s azt meg nem tartani?...

– S te kérdeed tőlem, ki százszor megfogadtad, hogy nem kártyázzsz, és százszor viradtál meg a kártya asztal mellett... mondá mindig nagyobb hévvel, pipáját is földre eresztve, hogy mind két kezével szabadon beszélhessen. „Ember tesz fogadást; eb a ki megállja” azt mondja Mátyásy poétánk – tevé hozzá mint nyomós okot.

– Az is igaz. De meggondolta-e uram bátyám elejét, utóját; jobb és bal oldalát? Ha fiatalit vesz, másnak házasodik; ha öreget vesz, mind kettőjüknek istáp, és ápoló kell. Mondjon le veszélyes, s haszontalan tervéről. –

– Tudom én urfi! miért akar ledisputálni a szent házasságról, mert félünk, hogy a szép Darázs jószág azon esetben nem a korhely Kálmán urfira, hanem a kis Darázs Lőrinczre szállana. Hej öcsém! van itt – mondá Lőrincz úr, homlokát megkopogtatva – átlátok én a szitán, s nem ettem bolond gombát – mint tetszett mondani – hogy sertésnek gyűjtsek makkot. Megházasodom. Dixi! – azzal mérgesen az asztalra ütvén öltözni kezdett.

Lőrincz úr eltalálta Kálmán bibéjét, tudta azt maga Kálmán is, de azért folytatá ostromát: – Ám házasodjék meg uram bátyám! hagyja apró Darázsokra szép vagyonát, legyen házassága gazdag mint a darázs-fészek, de ne legyen csipős, s fájdalmas, mint a darázs-fülánk, s figyelmeztetem a házasság jelszavára: „Vagy idejében, vagy soha!”

– Ne perorálj, nem szorultam figyelmeztetésedre – s azzal mosdani kezdett az ostromolt vőlegény, különösen fülét gyötörte, hogy ne hallja Kálmán tiltakozását.

– Hát csak azt mondja meg uram bátyám! kit vesz el? –

– Lizit! –

– Ejnye hogy a darázs csipje meg, de kiválasztotta kellős közepéből az egy garas árút! – mondá Kálmán, s azzal úgy megrohanta a gyomorbeli nevetés; hogy pamlagra vetette magát, hánykódott, mint ki nadragulyát evett, a midőn szünni kezdett hahotája: – Jó éjszakát nemes Darázs család! – folytatá – vad fába oltva megy át a te virágod az utókorba. Mióta lett uram bátyám! oly nagy demokrata? vagy gondolt ki már neje számára valami szép előnevet? talán

jó lenne Főzőkanalási és Gombóczosi de Gombócz Vastag Eliza? – gúnyolódott Kálmán, s azzal bevágván háta mögött az ajtót, magára hagyta bámészkodó nagy bátyját.

– Átkozott rossz kölyke! így megkeseríteni új évemet; mely annyi édességet ígért – mormolá törölközés közben. – Hiszen sok igaz van szavaiban... de szavamat adtam... az adott szó pedig szent. –

Mig a szobában ezen családi forradalom dúlt, a konyhában sem volt síri csendesség, Lizi nagyban játszotta a házi női szerepet, a szolgálót újra pofozta, a tehenest szidta, a fűjtő gyermeket rugdosta.

Kálmán egyenesen haza tartott, s iszonyú boszút forralt bátyja ellen, s csak alkalomra várt, hogy magát kidühönghesse. – Hát egy alacsony szolgáló rombolná össze reményváramat? így monologizált pamlagra dőlve. – Hát azért altattam magam vérmes álmakkal, hogy ily borzasztó legyen ébredésem? Nem... ezen házasságból semmi sem lesz; én mondom azt Darázs Kálmán – s azzal felugorván nagy léptekkel járdalt szobájában.

Visszahuzás és lemondás.

1848-ik évi Januárus 3-án számos jóakaró, barát, tisztelő, hizelgő, és tányérnyaló gyűlt össze Marczi-völgyön Markosy Dániel úrnál. Neve napja volt, az öreg úr ezt rendesen nagy pompával szokta megünnepelni, ha soha nem is, de ekkor szemet húnyt még a pazarságra is. Darázs Lőrincz úrnak is meg kellett jelennie, mert Markosy Dániel úr sem mulaszt el csak egyetlen Lőrincz napot is. Kálmánt nolle velle magával kellett vinnie, mert lett volna mit hallgatnia a fiatal leánykáktól, és nyelni a házi nőtől, hogy olyan jó tánczostól megfosztotta a társaságot. Lőrincz úr vig volt, mint vőlegényhez illik, mi már megjelenésekor felöltő volt, mert máskor keresve sem talált volna az ember mogorva arczán egy hajszálnyi mosolyvonást. Midőn a két Darázs megérkezett, már nagyban ment a mulatság, pörgött a csárdás, izzadt a fiatalság. Lőrincz úr nem győzte a leányok csókját viszonzni, hogy Kálmánt elhozta, s mire jobbra-balra tekintett inge is alig maradt rajta, úgy elkapkodták téli gúnyáját. Lőrincz úr végig legeltette szemeit ezen diszes virág-koszorún, s egy sohaj szakadt kebléből, mert hajh mégis csak szebb volna ezek közül választani egy feleségiséget, de mi haszna, szavát adta.

Kilencz óra fele asztalhoz telepedett az egész társaság, s válogatott a rakásra halmozott jobbnál jobb magyar eledelekben. Beszéd tárgya az akkori országgyűlés volt. Elmondá ki-kí a maga véleményét, nézetét; csupán Lőrincz úr hallgatott, mert ő különben sem sokat, most pedig éppen nem törődött a politikával. Okosan tette, a ki nem ért hozzá; ne is avatkozzék bele.

Vacsora vége fele magyar szokás szerint elkezdődtek az áldomások, s mindenki igyekezett szóközi tehetségét fitogtatni. Darázs Kálmán, ki eddig a fiatal lánykák közt feszelgett, egyszerre kiválik a nő seregéből, mint darázs a virág kelyhéből, s poharat emelvén ilyen köszönté az őt bámuló úri kompániát:

„Uraim, és hölgyeim!”

– Halljuk! –

„Poharam emelem önök előtt egy titkos tényért, iszom egy lappangó vőlegény egészségeért....”

Ha valaki e pillanatban Lőrincz urra pillant, azonnal észreveheti, hogy a lappangó vőlegény senki más, mint ő, mert még talán a mellénye is megveresedett, úgy égett az egész teste.

– Halljuk! ki a nevével – kiáltozák.

– Tekintetes Darázs Lőrincz urat, az én kedves uram bátyámat, ki az ötvenedik évet keresztelő levél nélkül is tudom, már régen átlépte, mint fiatal vőlegényt ezernyi ezer magzatokkal áldja meg, s éltesse örökké!

– Kálmán öcsém! ne bolondizálj, mert majd komolyan veszik ezek az urak – közbe szólt Darázs Lőrincz úr.

– Nem szabad közbe vágni! – erősíték a többiek.

– Darázs Lőrincz urat a házassági rózsaláncz nem sokára összefűzendí kedves menyasszonyával...

– Kálmán! megharagszom.... ha...

– ...Tekintetes Vastag Eliza kisasszonynyal...

– Éljen! éljen! – rivallák mindnyájan.

– Gratulálok Lőrincz barátom! – nyújtá kezét a házi úr.

– Szívemből örvendek, s sok szerencsét kívánok az új frigyhez – mondá a házi asszony az asztalfőről.

– Látod öcsém! te ellenezted a házasságot, s a teins asszonyság helyesli – monda a vérszemet kapott Darázs Lőrincz Kálmánnak. – Beszélhetsz most már, nem hallgatok kotyogásodra. –

– Uraim! és hölgyeim! – kezdé újra Kálmán; hogy tökéletes diadalt arasson Lőrincz bátyján – nem a házasságot elleneztem én bátyámnak; hanem azon nőt, kit feleségül szándékozik venni. Tudják-e önök, ki azon Vastag Eliza kisasszony? –

– Ki az, ki az? – kérdék mindnyájan.

– Ha megmondom önök is fogják roszalni bátyám lépését. –

– Kálmán! Kálmán te! – hunyorgatott Lőrincz úr, de Kálmán boszút akart állani, s láthatatlán tette bátyja szembeszédét.

– Az én kedves Lőrincz bátyám Vastag Lizit mostani gazda asszonyát akarja elvenni, mit mondanak önök ez ízletes választáshoz?

– Ha-ha-ha! he-he-he! hi-hi-hi! – kaczagott az egész társaság.

– Lőrincz pajtás! – szólott a házi úr, miután az általános kacaj lecsillapult – azt szokták mondani: vén embernek lábaszárába száll az esze, ha ez igaz, leginkább elmondható az agglegényekről, mert ezek többnyire gazdaasszonyukkal szoktak összepárosodni, mit én a legostobább tettek tartok. Ne szaporítsd tehát ezek számát. Házasodjál nem bánom, végy szolgálot, azt sem ellenzem, csak saját szolgálot ne. –

– Igen de fogadást tettem! – mentegetőzék a fülig pirult szemérmes vőlegény.

– Ember tesz fogadást, eb a ki megállja – idézte Kálmán Lőrincz úr szavait.

– Igazságod van Kálmán öcsém! de azért mégis megházasodom, mert nagyon jól tudom te miért ellenzed a szent házasságot – szólott Darázs úr haragos szemet vetve Kálmánra.

Kálmánt titkos méreg futotta el, mert a mely pillanatban tökéletes diadalt reménylett, azon perczben tudta meg bukását. Bántotta a gondolat, hogy bátyja belátott fondorkodó lelkébe, s épen ez viszi a házasságra, ha eddig komoly szándoka nem volt is. Mintha leforrázták volna, elhallgatott, de csak azért, hogy annak idejében újra kitörjön; mint a kipihent Vezűv.

– Szomszéd urnak tudnék én ajánlani egy igen takaros nőt; kivel boldogabb lenne, mint gazda asszonyával – kezdé a házi nő, alig fojthatva el nevetését. – Az ajánlandó menyasszony árva leány, szép kis jószága van, munkás, becsületes szüléktől származott, s úgy hiszem nem is kapna kosarat, ha bezörgetne – tévé hozzá.

– Ha kedves szomszéd asszony ajánlja, el merem venni. De hát ki légyen ő? – kérdé Lőrincz úr kíváncsian.

– Oly sok fiatal leány van a háznál, magamra haragítanám őket, ha megtudnák, hogy....

– Csak tessék nyilatkozni kedves néni! épen nem fogunk megneheztelni – felszólaltak a leányok hol egymásra, hol az őszbe csavarodott vőlegényre pislogatva.

– Szent Mártonon Béllay urnál van neje testvérenek leánya, Lidi kisasszony. Azzal ugyan jól járna akármi Isten teremtese, mert a leány házias, dolgos, nem követelő, nem házaló, jó sütő, főző, finom varró, szóval mindazon tulajdonokkal ékeskedik, melyek egy jó feleségben megkívántatnak. Úgy van! gazda asszonyságáról én állok jól, erkölcséről Béllay úr jelleme kezekedik, – nyilatkozott a házi asszonyság.

– A választás helyes! nem lehet ellene kifogás! – többen többféleképp nyilatkoztak, csupán Kálmán hallgatott, mert nehéz lett volna annak ízlésére választani.

– Én pedig násznagyod leszek! – szólott Markosy úr. – Ma egy tappot sem mégy, holnap látogatást teszünk, s ha megkedveled a leányt, azonnal meg is kérjük. –

– Lőrincz bácsi! házasodjék meg, de azután nagy lakodalmat tartson ám, s majd én leszek a nyoszolyó leány – felszólalt a házi kisasszony, egy tizennégy éves leányka szeliden mosolyogva.

– Kis hugocskám kívánságának lehetlen ellentállani; azért itt a kezem, holnap leány nézőbe, vagy ha tetszik leány kérőbe megyünk, – mondá Darázs úr, s kezet nyújt Markosy úrnak.

Éjfélén túlhaladt az idő, midőn a vendégek egy része megindult, az ifjak kivilágos kivilágos kiviradtig táncoltak, némelyeket pedig a serkedő nap is a kártya-asztalnál nyomott.

Ki írná le Darázs Kálmán boszúságát? hát Lőrincz úr nyugtalanságát? Egész éjjel nem hunyta be szemét, mert adott szavát kellett megszegnien a világ előítéleteért. Azonban hagyján adott szó, és világ ítélete, de mit fog Lizi mondani az egészhez? Lizinek hatalmas fegyvere volt, mely sok esetben rosszabb a kardnál, mert kétélű. Nem fenyegetőzött-e már egy ízben, hogy eltávozik a Darázs háztól, de ki fogja kiáltozni az egész világnak, hogy..... „Mily ostoba valék, hogy okot adtam ennek a leánynak a hozzám való ragaszkodásra!” így tűnődött magában. „De hát tehetek is róla, hogy úgy epednek értem a nők. Ez a következés, hogy most félnem kell saját cselédeimtől, mert árthat szeplőtelen nevemnek. Nem fogja elmondani leendő nőmnek, mind azt, a mit az egész világnak ki akar kiáltozni? Ha ezt teszi kész a féltékenység, kész a családi boldogtalanság. Ej-ej csak már jobban meggondoltam volna az egészet, de most nem csak bánnom, hanem szégyenlenem is kell az egész dolgot.” Így tünedeztek föl lelke előtt új meg új rémképek, melyek lassanként oda viszik, hogy tökéletesen lemond a házasságról, ha szerencséjére, vagy szerencsétlenségére meg nem virad.

A leány-kérők.

Darázs Lőrincz úr soha nem fordított annyi gondot öltözetére, mint azon nap. A tükör elől czukorral sem lehetett volna elcsalni, pedig az előtt hét számra nem nézte meg képét. Inge gallérát, bár nagyon gyűrődött volt, kissé kihajtotta, mert úgy látta azt a fiataloktól is. Pantallont húzott, csizmáját kifényesítette, bajuszát kikente, s haját módosan a mutatkozó kopárságra simogatta, s különböző mozdulatokat tanult be a tükör előtt.

Tíz óra tájban készen állott a fogat, s két öregünk fülig bepólálva felmászott a szánra. Markosy úr lovai mintha érezték volna, hogy vőlegényt és násznagyot visznek, sebesen rohantak, úgy hogy az üvöltő csipős szél messze hátuk mögött maradt, s csak füttyülése hallatszott, mintha utánuk kiabált volna.

Kemény idő volt, a fák galyait megezüstözte a zúzmaráz: de azért veréjték folydogált Lőrincz úr hátán, bár kikent bajuszán, mint egy-egy plajbász olyan jégcsapok csüngöttek. Soká hallgatott a két öreg füle tapasztott prémes sípkájában, vastag nyakkendőjében, míg végre Markosy úr törte meg a csendet: – ne pöffentsünk rá? úgy is egy a fizetés, – és e szóra rágyújtottak, s füstöltek, mintha a telet akarták volna a vidékről elűzni.

– Messze van-e még Szent-Márton kocsis? – kérde Lőrincz ur, ki nagy szemöldjeitől orráig sem látott.

– Úgy gondolom teins uram! hogy Béllay úr kastélyának füstje látszik amott, – válaszolt a kérde.

– Hála Istennek! – mondá Lőrincz ur, s egy nagy gomolyag-füstöt lökött el magától a fagyos levegőbe.

Miért hála Istennek? maig sem tudtuk magunknak megmagyarázni.

A kocsisnak igaza volt, mert nem került bele egy negyed, tisztán kivehető vala Béllay úr kastélya.

Szent-Márton két sorházból álló hosszú falu volt, melynek keleti végén feküdt Béllay úr laka kisdud halom tetején, honnan szép kilátás nyílt az egész messze lapály vidékre. A kastélyhoz két sor ákác közti vezetett föl a szépen murvázott, most márványnya fagyott út.

– Pajtás, látod a paradicsomot: honnan a te Évád fog származni! – mondá Markosy úr, midőn a fehérre meszelt kastély a kert zúzos fái közül előcsillámlott.

– Hátha engemet is kiűznek belőle, mint Ádám atyust, – jegyzé meg Lőrincz ur jó ízűn kacagva.

– Mindegy az barátom! csak Évád is veled bujdossék, alkothatsz azután paradicsomot saját házádnál is, – vigasztalá útítársa.

Mig így beszélgetett a két szerencse vadász, sebesen a kastély eleibe vágatott a négy prűszkölő sárkány. A megriadt ebek böszülten rohantak a lovak eleibe, és a gyeplős úgy talált egy komondort agyba legyinteni első fegyverével, hogy az azonnal pára nélkül terült el a hó felett, mire társai vonyítva futottak az istállók, s kazalok közé.

– Bakot löttetek barátim! – mondá nevetve Béllay úr, kit a kutyaordítás, s száncsöngés azon perczen a csarnokra vont ki.

Markosy úr nevetett az ötletnek, de vőlegényünk, kit minden legkisebb jel gyanakodóvá tett, aggódva sugá társa fülébe „nem jelent ez valami rosztat?”

– Ne búsulj pajtás! ha Isten neked szánta, tied lesz az, ha a világ fordul is ki sarkából, – vigasztalá násznagya a ludas vőlegényt.

Csaknem ölben szedték le őket a szánból, de adott is dolgot, míg kibontakoztak a sok pokrócz, téglá, bunda és vánkös közöl. Igazi magyar szívességgel fogadtattak, nem azért mert eladó leány volt a háznál; hanem természeti magyar hajlamból, mert hiszen micsoda vakmerő ember mert volna azon gondolatra vergődni, hogy ezen két kordér-csipe vendégben násznagyot, és vőlegényt keressen?

Lassanként kibontakoztak téli gunyájokból. Először leoldozták a prémes téli sapkát, mely csaknem képükhöz tapadt; azután letolták a térdig nyúló botosakat; majd kitekerőztek gyapjú nyakkendőjükből; végre lekéredzett róluk a felső öltöny, s ekkor a vigan pattogó kandaló tüze mellé telepedtek.

Markosy úr egyike vala azon ritka magyar embereknek, kik nem szoktak valaminek nagy feneket keríteni; hanem kevés szóval egyenesen az elevenre tapintanak. Mihelyt a pipa szájukba melegedett, azonnal kirukkolt jöttük céljával, mi Darázsyt urat annyira meglepte, hogy újra elkezdett fájni, pedig már párszor távolabb toltá székét a meleg kandalótól.

– Komám! – megszólalt Markosy úr, – tudod-e miért jöttünk házadhoz oly lóhalálában, hogy kutyahalál is lett belőle? –

– Barátságos látogatási célból, – lőn a válasz.

– Annál is több....

– Talán csak nem.....

– Pedig úgy van – közbe szőlt Markosy úr – Lőrincz barátunk házasodik.....

– Gratulálók! –

– ...Még pedig gyámleányodat, Lidi kisasszonyt kívánja jobbjával boldogítani. Nem kell ajánlanom vőlegényemet, mert hiszen magad is ismered. Annyit azonban szükségesnek látok megmondani, hogy biz ő már nem mai csirke, de azért érez magában elég erőt, és bátorságot a szent házasságra, – tevé hozzá enyelegve.

– Ezt ne nekem, hanem Lidi leányomnak mondjátok meg. A mi az egész dolgot illeti – nyilatkozott Béllay úr kis szünet után – a leányt nem magamnak neveltem, nem is akarok neki férjet választani: de engedjete ha nem is erőltetem, mert ő fog vőlegényével élni, s ha talán rosszul ütne ki, engem okolna, vagy kárhoztatna. Kérdezzük meg a leányt, ő maga határozon, s ha igent mond, én áldásom adom, s Ament mondok rá; annyival inkább, ha igaz az, mit mondál barátom! hogy Lőrincz pajtás elegendő erőt, és bátorságot érez magában, amit ugyan a hegytetőről ítélve nem vagyok hajlandó hinni, mert ha hó fehérlik a hegyeken, nem szokott viola illatozni a völgyekben – toldá hozzá szinte mosolyogva.

Darázsyt Lőrincz úr, mint a tizenhat éves leányka irult, pirult, az egyik kő le sem gördült kebléről, már a másik zuhant rá ónsúlyával. Mit fog mondani a leány? ezt szerette volna mielőbb tudni, és midőn Lidika előhivatván kérdőre vonatott, oly halvány lett, mint az olvasztott viasz.

Lidi kisasszony néhány értetlen szót dadogott, miből sem nemet, sem igent nem lehet ki-magyarázni; mert hiszen ki is kívánná egy tizennyolcz éves leánykától, hogy kezét minden szíre-szóra odavesse egy őszbe csavarodott kérőnek.

– Húgocskám! – szőlt Markosy úr a fülig pirult leánynak – ne nézze, hogy a kérő nem egészen fiatal; nézze azt, hogy becsületes ember, ki húgocskámat megbecsüli, s boldogabb lesz vele, mint sok hebehurgya fiatal emberrel, ki csak addig szokta feleségét ölelgetni,

csókolgatni, míg a mézeshetek tartanak, s azután ha eltelt, minden nő Csáky szalmája kapzsi szemei előtt. Hej hugocskám! nem olyan a mostani fiatal ember, mint az én időmben volt. Dinom-dánom, hejje-hujja kell ma már, sem dolgozni, sem tanulni nem szeret a mai fiatalság. Nincs benne szilárdság, nincs férfiasság, csak pipere, divat, fodros haj a mai fiatal ember czimere: azért azt tartom, ne szalajtsa el a kínálkozó jó alkalmat. –

Lidika mind erre nem felelt, hanem szem lesütve hallgatott, s csak néha-néha vetett egy meglopott pillantást Darázsy Lőrincz urra; ki mint karóhoz kötött statáriális rab állt ott félelem és remény közt, s hol fázott, hol akkora csöppöket izzadt mint egy sámsoni görög dinnye. Bár mennyire szeretne volna Markosy ur szavait igazaknak találni, de a vőlegény homlokán borongó hőszin fürtök meg-megfagylalák keble érzelmeit.

– Hiszen ma úgy sem mentek el, holnapig lesz gondolkozó ideje leányomnak – mondá Béllay úr, azután pedig leányához fordúla: – Menj leányom! láss a konyha után, s mutasd meg, hogy milyen gazda asszony vagy! – és Lidika kapván az alkalmon elsietett, de nem azért, hogy jó gazda asszonyságát bebizonyítsa, hanem hogy a parázsról, mely talpai alatt égett, menekülhessen.

– Ha menyasszonyt kapunk, egy hétig itt dőzsölünk, egyszerre üljük el a kézfogót, lakodalmat, még talán a kárlátót is; de ha kosárral terhelnek meg, akkor még ma haza czipeljük. Úgy-e Lőrincz pajtás! – tréfált a jó kedvű Markosy.

Darázsy úr gondolni sem mert a kosárra, azért jobbnak látá hallgatással felelni.

Mig Lidi kisasszony a konyhán szívével számolt, és csaknem minden ételt elsózott; addig öregjeink, bocsánat hogy a vőlegényt is ezek közé számítom, a külső gazdaságot tekinték meg, mely most egészen érdektelen volt Darázsy Lőrincz úr előtt, holott másszor naphosszat el tudott csevegni a birkákról, azok különböző fajai, nyavalyájuk s orvosságukról; pedig ha valahol, Béllay úr jószágán lehetett volna a gazdaságról érdeklővel beszélni, mert Béllay úr jószágá a legrendezettebb volt az egész környéken. Rend volt az etetésben, tisztaság az istállóban; helye volt mindennek, szóval a mit látott Lőrincz úr, mind mintául szolgálhatott volna neki.

De ki veszi rossz néven egy szerelmes ifjunak, bocsánat! embert akartam mondani, egy szerelmes embernek, ha minden magán kívül eső tárgyat mellőzve, magába vonul, s csak azon képpel mulatozik, mely szívében honol, mely életét egészíti ki? Olyan az agglegény keble mint a soká pihentetett föld, mely ha egykor művelés alá jó, oly buján terem, hogy minden megdől benne; olyan az agglegény szív, mint a sámpányeres palaczk, mely nyugodtan áll, míg nem illetik, de ha dugaszát megmozgatják, a padlásig lövel tartalma; olyan az agglegény, mint a megromlott orgonasíp, mely folyvást dudál, míg levegő fér hozzá; olyan az agglegény kebel, mint az álló tó, meg sem mozdul csendes időben, de ha a vihar felzajgatja, szintugy hullámokat hány, mint a tenger.

Az ebéd vigan kelt el; senki nem talált kivetni valót; Lőrincz úr pedig kinyilatkoztatta, hogy életében most először evett ízletes ételt. Lehet-e ennél nagyobb dicséret a jó gazda asszonynak, és mégis Lidika oly nehezen tudta magát elhatározni. Nehezen mondom, mert Markosy úr által ebéd vége fele felszólítván, másnap reggelre tette az eldöntő határidőt. Képzelné lehet a különben is égő parázson álló vőlegény nyugtalanságát. Vacsoránál szavát sem lehetett venni, mint a nyelve metszettnek; vacsora után pedig azonnal lefeküdt, hogy álomba temesse gondjait.

Mi haszna hogy lefeküdt? Furcsa gondolat a szerelem elől ágyba menekülni! Folytonosan Lidika sugár termete lebegett előtte a félhomályban; két égő tüzes szemet látott minden sarokban, és e szemek üdvöt mosolygának; majd susogó hárfa hangot hallott, mely szerelmi dalt énekelt; voltak perczek, midőn úgy érezte mintha rózsalevél ajak érintené az ő ajakát. No már ekkor egészen odáig lett. Reggelig szemét sem hunyta le.

Az éji kalandor.

Mig a kétség hullámain hányatott ősz bajnokot egyik oldaláról másikra forgatta az álmatlanság: az alatt furcsa dolgok történtek a ház körül, melyeket későbbi tájékozás végett szükségesnek látok megemlíteni.

Lidi kisasszony azon sorsdöntő nap estéjén, magánosan ült háló-szobájában, melynek egyetlen ablaka a kertre nyílt. Lehetett mintegy tíz óra, az egész udvar cselédsége mély álomban szendergett: s ő mégis fejét egyik kezére nyugosztalva ébren virasztott. Oh igen erősnek kellett azon kéznek lenni, hogy oly nehéz gondokkal terhelt főt képes vala emelni! Néha-néha az ablakra vetette könyvelt szemeit, mintha valakit kémlelne; majd ismét hosszú sohaj után, mintha várakozásában csalódott volna, két tenyerébe temeté arcát. Ki csudálna egy fiatal leánykát, ha iszonyú harcot vív, midőn a felett kell határoznia „igen”-t vagy „nem”-et mondjon-e egy ötven éves kérőnek? Hátha még megmondom, hogy szeretett, lelke egész hevével egy ifjú bálványon csüngött. Az ifju kit szeretett, árva, szegény, a mellett nevelő a háznál, lehetett e reménye, hogy azt valaha bírandja? E gondolat új vihart költött zajgatott lelkében. A szerelem nem ismer rangot, előítéletet, maga teremti magát, s él örökké, saját magából nyervén életet. Szegény volt a kedves, de szép és ifju, s viszont szerelemmel csüngött imádottján; mégis Lidi kisasszonynak határoznia kellett, megtartja-e szivét a szegény de szeretett ifjunak, vagy lemondva a bizonytalan jövőről; egy nem szeretett férj rideg karjai közé temeti minden földi üdvét?

Alig hallható nesz riasztá föl az andalgó leányt, s e nesz a kertre nyíló ablak felől jött. Fel-szökkent mint felriasztott vad, s tántorogva az ablakhoz sietett.

– Ki az? – kérdé remegve.

– Én vagyok – mondá alig hallhatólag egy hang kívülről.

– Te vagy Sándorom! – mondá a leány. – Jó hogy jöttél – tevé hozzá, s csöndesen felnyitván az ablakot, kinyújtá kis kezét, melyet az ablaknál álló ezer csókkal halmazott.

Az ablaknál álló, mint a hold tiszta fényénél ki lehele venni, magas barna alak, hosszú hajfürtökkel, állát tömött fekete szakáll fedí, s orra alatt csinos barna bajusz nyúlik át, fejét fekete berbecs sapka takarja, mig testén sárga bunda folyik végig.

– Vártál kedvesem? – kérdé a sárga bundás.

– Oly epedve mint virág a harmatot, hajótörést szenvedett a biztos partot; s halálos beteg orvosát. Mondd mit cselekedjem? Adj tanácsot, mert fejem kábul, szívem megszakadni készül, mert megőrülök.... s azzal az ablak párkányára hajtá forró homlokát.

– Szólj mi bánt? –

– Leány-kérő van a háznál, s holnap reggelre határozott választ kell adnom, – felelé kis szünet után, míg könyben uszó szemeit esdőleg, s kérdőleg függeszté kedvesére.

– Leány-kérő? – dadogá az ifju, s visszatántorodott.

– Fájdalom igen! –

– S mit fogsz mondani? – kérdé az ifju fájdalmát leküzdvé.

– Szeretlek Sándor, Isten a tanúm hogy szeretlek, s épen azért oly nehéz a határozás. –

– Szeretsz?... ha-ha-ha! és mégis nehéz a határozás; hiszen akkor csak nem-et kell mondani, s kész a válasz.

– Igen de mit mond bátyám? ha megtudja, hogy téged szeretlek. Látod ő büszke nemes, családjára nagyon sokat tart, s nem fogja engedni, hogy tied legyek. Árva vagyok én is, de ez hagyján, ha megtudja, hogy te vagy a botránykő, elüz a háztól, s szerelmünk.....

Az ifjut lábdobogás döbbsé meg, majd úgy tetszett mintha valaki közelítene felé. – Megláttak – mondá suttogó hangon.

– Vonulj félre! – sugá a leány alig szólhatva; s az ablakot csöndesen becsukván függönyét lebecsátá.

Sándor a közel kerítés mellett vont meg magát, de látván, hogy az előbbi alak folyvást felé tart; az általa ismert résen kiillant a kertből, s a füzesen keresztül haza fele sietett.

– Itt ácsorgott a kisasszony ablaka alatt – dörmögé egy durva hang.

– Talán csak káprázott a keed szeme – mondá egy másik – hiszen ki merne éj idején a kisasszony ablakára menni.

– 'Szen nem vagyok sem vak, sem bolond, nézd itt a nyoma is, ihol is, erre ment.... mormolá az előbbi durva hang. – Hej csak itt kapnám a ház körül, megdöngetném úgy, hogy lepedőben vinnék haza. Bizonyosan ő kelme lesz az, a ki a méhkasokra szokott. –

– De hát miért jött volna a kisasszony ablakára? –

– Azt nézte nem lesik-e. –

– Hamarébb azt gondolta, hogy a szolgálók ablaka, valami kocsis-féle ember. –

– Valami nemes legényke biz az öcsém, mert sárga bunda volt a nyakában. Nézd erre ment, nyomozzuk, ha kézre kerithetnénk a czinkust, megdícsérne a tens urunk, – hallatszott újra az első hang, s a hóba nyomott jelek után elcammogott a két éji vendég.

Lidi mind ezt hallá belőlről, s mintha hideg rázta volna, egész testében didergett. Nem attól félt, hogy a két béres, mint ígérte, megdöngeti a nevelőt; hanem attól tartott, miként megtudandja bátyja, hogy viszonyban áll a nevelővel, sőt éji látogatásokat fogad el attól. A zaj, s hóropogás mindig távolabb vonult, s a leány még soká neszezett, de sem nevelő, sem üldözők vissza nem tértek többé.

Igen.

Darázs Lőrincz úr volt az első felkelő. Nem nyughatott ágyában. Szerette volna az időt czérnára kötve felgombolyítani, hogy a világos viradtát annál hamarabb torkon csíphesse; mert Béllay úr háza tegnap dél óta paradicsom és siralomház volt reá nézve.

Végre megmozdult az egész ház, s udvar, közelebb jött a gyilkos, vagy üdvöztető határozó percz.

Reggelineél ült az egész család, Lidike is reggeli pongyolájában, mi még jobban emelte falusi kellemeit. Markosy ur megint elkezdte a vasat ütni, s – igen – lett a kedves válasz. Darázs urat majd padlásig pöczkölte a rugalmas díván, melyen ült, oly könnyüvé lett, a mint a kétség mázsás köve lezuhant kebléről.

Ifjabb éveinkben meggondolatlanul vetjük oda szívünket a legelső érzelmnek! s nevezzük azt szerelemnek, ha ezen érzelem egy másik által viszonyoztatik. Pedig ezen viszony csak szeretközés, mely annyiszor felbomlik, és újra szövődik, a hányszor változik ezen érzelem tárgya. Csak első fellépés ez a szerelem világában. Próba szerep a párosélet színpadán. Az ifju szív ezen első fellángolása ritkán szokott maga után izzó parazsat hagyni, csak szalmatűz az, mely magasan lángol fel, s hamar kihamvad. Kül szín vagy érdek, szépség, vagy tulajdon lobbantsák fel, a szerént változik, a mint azok változnak. Csak napra forgó, s nyári futó árny, mely állandóságot nem ismer.

Nem ilyen volt azon érzelem, melyet Lidi érzett a nevelő iránt, azonban ő ilyennek gondolta. Elzárva az emberi társaságtól, eltávolítva tőle minden mulatság, mi Béllay ur elve szerént megmételjezi az ifju kebelt: nem csuda ha a tizenkilencz éves szív titokban keresett magának élvet, melylyel táplálkozzék, mert a női szívnek oly szükséges a szerelem, mint virágnak a harmat; madárnak a lombos erdő; és halnak a víz. A sovárgó szerelmet más érzelem váltja fel; érzi a nő, hogy neki magasabb hivatása van, hogy reá nemes élv, de nemes kötelesség is vár, s ohajt szövetkezni: hogy közös élv közt a közös kötelességet is megoszthassa.

Az – igen – szó hallatára, mint mondtam, Darázs Lőrincz urral nyúlat, verebet lehetett volna fogatni, annyira neki ifjúdott. Lidika körül forgolódott, udvarolt, szépet is mondott, mit csak azért nem jegyzek fel, mert attól tartok, hogy sok finnyás olvasóné azt találná mondani: „biz az nem szép” mert persze Darázs Lőrincz úrtól annyi költészetet kívánna, mint egy betanult szerepű udvarlótól, ki a széptevésből, mint mesterségből él, sőt emeletes házat is vesz! Darázs Lőrincz úr, ha ennyit mondott: „eszem a kis szentjét!” már szépet mondott, mert ő ennél szebbet soha nem mondott; ha Lőrincz úr Lidika kövér kacsójára csókot czuppantott, ez nála udvarlás volt: mert eddig a helybeli lelkészt kivéve az egész falu neki csókolat kezet. Elhiheti tehát olvasóm, hogy Lőrincz urat egészen kivetkőztette a szerelem.

Midőn visszaszánkázott násznagyával Marcsi-völgy fele, soha be nem állott a szája, folyvást csevegett, annyit beszélt a házasság életéről, mintha annak jármában öszült volna meg: úgy hogy Markosy úr kénytelen lett megszólítani: – Barátom, ha házasság korodban is ennyit beszélsz, nőd legelőször is ezért fog rád megneheztelni, mert ő soha nem jöhet szóhoz. –

Midőn házához ért Darázs Lőrincz úr, még csak akkor ment át szörnyű változáson. Szűk volt eddig kongó házi köre, az egész világot szerette volna magához ölelni. Mindenkit megelőzött a köszöntésben, az iskolás gyermekekkel is szóba állt, krajczárokat osztott ki köztük, a lelkészt, s iskola-tanítót naponként asztalához hívta; sőt mindeniknek egy-egy hízott sertést ajándékozott; s cselédeinek naponkint egy-egy iccze jó bor járt ki.

Lizike azon hiszemben, hogy mind ez érte, s miatta történik, ugyancsak suhogtatta a kormány-pálczát; minden perczben tálalgatta a poflevest: úgy hogy az ő gorombaságát, és zsarnokságát csak urok kegyessége s bőkezűsége tette kiállhatóvá.

Feltűnő volt ugyan előtte, hogy Lőrincz úr darab óta szót sem szólt a házasságról, s estenként is szokatlanul hideg, s tartózkodó volt; de azzal altatta el fel-feldagadó aggályát, hogy a két heti határidő még nem érkezett el, s Lőrincz úr nyelvét a közel boldogság érzete bilincselte le.

Dániel nap után pár hétre magához szólítá Lőrincz ur Lizikét, s megcsipdesvén kövér állát, tudtára adá, hogy holnapra mintegy harmincz vendégre készíttessen nagy és fényes lakomát; zsirt, vajat, baromfit, lisztet, czukorsüteményt ne kiméljen, mert a holnapi nap egyetlen az ő életében, lakodalom lesz a háznál. Nem kellett több a titkos menyasszonynak, kiküldetésében oly erélylyel járt el, minőt semmi futár, deputatus, s, hivatalnokról nem jegyzett föl eddig a történet muzsája. Irtó háborút izent az udvar szárnyas seregének, s a sok katlantámasztó alig győzte a vérontást; a lisztes hombárok megapadtak, a zsiros bődöny meglappadt, s csaknem pusztává, s üressé vált Lőrincz úr udvara, s éléstára. Naponként négy lovas legény is megfutotta a várost, mert Lizike meg volt zavarodva, s rendesen akkor jutott eszébe legtöbb hozatni való, midőn óra járásnyira járt az elszalasztott posta; ha aztán volt pör, ütlegetés, ki vette volna rossz néven?

De mily nagy lőn Lizike bámulata, midőn másnap reggel Darázs Lőrincz urat, a vőlegényt, Kálmán urfival elszánkázni látá? még nagyobb, midőn a vőlegény késő estig sem érkezett haza, s az esküvő óráról órára késett; de még ennél is sokkal nagyobb, midőn egyszerre szánkócsöngést hallott, s látá az első, második, harmadik... de ki tudná ilyenkor örömeiben számlálni, hányadik szán befordulását? de már még ennél is sokkal nagyobb lőn bámulata, akkora hogy annál nagyobbat képzelni sem lehet; midőn Darázs Lőrinc úr leszállván szánjáról, karján egy csinos fiatal hölgyet vezetve Lizihez ezen szavakkal: „Lizi! ez feleségem, leendő asszonyod” azután a karján tartott hölgyhöz fordult: „Kedvesem! ez Lizi eddigi gazda asszonyom, jó cseléd, gondod legyen rá.”

Lizi nem, szólt, olyan lett mint Lót felesége, álla leesett, mint a halotté, felfordult vele a világ, minden csepp vér meghült benne, most hőség ütötte ki, mint kit erős dohány kábitott meg, majd didergett, mint kit hideg vízből rántanak ki. Rettentő magasságból szédült alá, feje kóválygott, szíve elfogódott, s ha valódi műveltséggel bíró hölgy, azonnal elájul. Nem szólt mondom, hanem szobájába sietett, hol szemei záporának szabad folyást engedvén sirt mint a sebes eső, míg átkai mint villámok czikáztak közbe-közbe; különösen átkozta azon pillanatot, melyben férfi szavának hitt. Szegény Lizi! szívemből sajnállak, mert neked nem sikerült, a mi annyinak sikerült, gazdád nyakába varrhatni magadat!

Gazdag vacsora után tánczba pördült az egész násznép, szökött, rugott mindenki, mint a ketreczből kiszabadult borju; csak három lényben nem tudott kedvet önteni a sarok alá húzott zene. És ezen három lény, a menyasszony, Kálmán, s egy barna ifju hosszú hajfürtökkel, kik mély fájdalommal ültek ott a zajongó kedv közepette, mint sziklára vetett hajótörést szenvedettek a mormogó hullámok felett. Olvasóm tudja fájdalmuk okát, rajzolásával nem foglalom a helyet.

A mézes hetek.

Elmult a lakodalom, s Darázs Lőrincz úr házánál új élet kezdődött. Ő, ki eddig is, legfeljebb tisztújításkor hagyta el házát, most naphosszat a szobában ült, takargatta, gyöngyölgette nejét, mint gondos kertész fiatal oltoványát. Vesztére hagyta gazdaságát, Lizike nem pörölt, nem veszekedett, a cselédek naphosszat ácsorogtak, mert boruk sem járt ki mint lakodalom előtt.

Az ifju teins asszonynak végre unalmasokká váltak öreg férje egyhangú turbékolásai. Lány ígéreteket, pusztá szó nem voltak képesek betölteni az ifjú szívet, mely vérmes reményektől dagadt, s szórakozást keresett, gyakran férje ellenére is kikocsizott, s óra számra távol volt a háztól. Felöltő volt Darázs Lőrincz úr előtt, hogy neje távozás előtt, és megérkezés után néhány óráig oly derült, enyelgő, enni való; s mihelyt pár napot tölt az ő körében, dacos, panaszkodó, elégtelen, pedig hiszen naphosszat mellette van, s gyakran óra számra fogja s szorongatja kezét.

A féltékenység emberi gyarlóság, vagy szenvedély, nevezzük bárminek, de alkalmatlan vendég a házasságban. Ifjú szívekbe is be szokta magát csempészni; vén embereknel pedig, ha új házások, rendes szállást tart, a szív nyugalomával él, s a vihar legnagyobb élménye. Jaj azon családnak, melybe ez befészkelte magát! szerelmet, s minden más nemesebb érzelmet kiűz a házassági paradicsomból, s kigyóként tekerőzik az üdvözület fájára. Kihal ott az életboldogság, a családi nyugalom csakájára a viszály háborgó hullámaira vettetik, hol veszélylyel küzdve addig hanyatlik, míg a kétség szirtjénél darabokra nem szakad. A féltékenység telhetlen, gyanakodó, elégtelen. A világ minden kincse, minden élve s gyönyöre nem képes kielégíteni; a legártatlanabb lépést balra magyarázza; egy félre mosolygást szerelem vallás gyanánt vesz; egy komoly percet másra gondolásra magyaráz, szóval mindenütt, s mindenben rémet lát.

Ilyen forma érzés fészkelte magát Darázs keblébe is. Neje gyakori kirándulása mélyen aggasztotta, mert az egész némi titok színbe vala burkolva. Ha nejét kérdezte, hova megy, „kikocsizok” lőn a válasz; ha a kocsist kérdezte, hol voltak, „kikocsiztunk” lőn a felelet. Igaz, hogy nő és kocsis felelete összevágott, de ki hinné azt, hogy valakinek kedve teljék az óra számról kikocsizásban; kivált minden harmad nap? Gyakran feltette magában, hogy komolyan kérdőre vonja nejét, de ismét szólni nem mert, nehogy megsértse alaptalan gyanakodással, s pusztá ráfogással ő rontsa meg az eddigi házi-békét.

Igy telt el a nyár, s következtek az őszi lucskos napok, melyek a kirándulásokat kellemetlenebbé tették.

– Kedves manuskám! – így szólítá meg egy este a fiatal nő öreg férjét, csókot czuppantva annak derült, helyesebben szólva, kopasz homlokára – szeretlek, ezt úgy hiszem felesleges is mondanom, mert soha nem szolgáltattam okot ellenkező hitre, vagy csak gyanúra is, örömet is mulatok veled, mert enyim vagy, s én a tied: de megbocsátasz úgy-e kedvesem! ha ki mondom, hogy valami bántja lelkemet, valami hiányt érzek boldogságomban, – tevé utána, s újra megcsókolá a tisztos főt.

Darázs Lőrincz urat inkább meghökkentette, mint felvidította ezen hízog előbeszéd, félvén, hogy valami olyast fog neje kívánni, melynek teljesítése csupa lehetlen, mert hiszen ötvenen felül nem olyan könnyen fogadunk mindent: de azért megígérte, hogy a mennyire gyöngé erejétől telik, igyekezni fog neje kívánságának eleget tenni.

– Látod manuskám! – folytatá a ravasz nő – én még fiatal vagyok, te sem vagy öreg, még neked is teremhet az élet örömvirágokat; a mellett gazdagok vagyunk: magad gondold meg, nem vétkezünk-e ön magunk ellen, ha félre vonulva minden gyönyör elől, ezen remeteségbe temetjük legszebb korunkat? holott.....

– Mit kívánsz kedvesem! mondd.... – szólt közbe Darázs úr, miután az előbeszéd második része meggyőzte, hogy neje nem akar tőle lehetlenséget kívánni.

– Elég gazdagok vagyunk, töltsük legalább a telet városon, ott több a kínálkozó öröm, s én egészen boldog leszek. Szólj, nem boldogítana-e téged a tudat, hogy nőd boldog? –

– Tökéletesen boldoggá tenne! –

– Mily áldott férj vagy te! Itt kocsikázással üzöm unalmam, ott helyembe jő a gyönyör, s élvezet, soha nem foglak elhagyni. Úgy-e manuskám! városba fogunk menni. Igérd meg.... ah de hiszen te nem szeretsz.... te semmit sem teszesz nőd kedvéért..... Úgy-e kedvesem! szeretsz? – és forró csókba fűrészté férje arcát.

Darázs úr úgy olvadt neje csókja alatt, mint cukor a forró kávéban. Mindent megigért, s még azon héten a városba hordozkodtak.

Az ifju nő elemében volt, de az öreg férjre ott sem mosolyogtak derültebb napok. Igaz ugyan, hogy neje naphosszat honn ült, de azért naphosszat nem fért hozzá, mert a sok udvarló, hízogó; imádó, tányérnyaló úgy körülrajongták, mint raj a királynét. Estélyek adattak, fényes társaságok gyűltek össze, de a férj csak kulcsár szerepet játszott, mert az ételek, s italokról neki kellett gondoskodnia. Boldognak mondá magát, ki egy szót válthatott a kaczer házi nővel; mégis estély után minden ifju tag annak kizáró szerelmével altatta magát, vagy dicsekedett.

Darázsyné boldogságából semmi nem hiányzott, egymást válták estély, színház, tánczvigalmak, férje mindezekben résztvett, de csak mint ötödik kerék, neki elég feladat volt a szemtelen álmozággal küzdeni.

A hosszú hajú.

– Ki volt kedvesem! azon fiatal ember, kivel oly bizalmasan, oly nyájasan társalogtál? – kérde Darázs úr egy este, miután vendégei eloszlottak.

– Melyik a sok közül, mert én úgy hiszem mindegyik vendégem iránt nyájas valék, mint a társalgási illem hozta magával –

– Az a hosszú fürtű, kit ma láttam először estélyünkön. –

– S miért akarja azt férjem uram tudni? Vagy tán féltékenyek vagyunk édes öregem? Nem kellett volna a nőülést oly későre halasztani, vagy ha már meglőttük a bakot, korosabbra szegeztük volna nyilunkat. Azt gondolja édes manuskám! nem tudom micsoda viszony létezett ön és Lizi közt, s létezik még ma is? Én elnyögök mindent, tünök, szenvedek; de ha én barátságos szemet vetek is valamelyik vendégemre, már kaczer, hűtelen, talán isten tudja.... talán.....

– No-no édes kincsem! csak ne légy olyan paprika természetű, hiszen csak szabad kérdenem vendégeim nevét. Én bizony sem egyért, sem másért nem kérde, hanem oly ismerősnek tetszett. –

– Ön kiállhatatlan, gyanakodó, pedig Isten látja lelkem, nem adtam rá okot, s minden bűnöm csak az, hogy ifjú vagyok, és oly forrón tudok szeretni.... zokogott a sértést színlő menyecske.

Lőrincz urnak eszébe jutottak Kálmán szavai: „vagy idejében, vagy soha!” s elfojtva neheztesét, jobbnak látá hallgatni.

– De úgy-e te is szeretsz? úgy-e nem haragszol rám? – mondá a nő kis szünet után, mely alatt veresre dörzsölte szemeit, s mint hajnalka a pudvás oszlopot, átkarolta férjét.

Darázs úr ha csupa méreg is, ezen nyájas szavakra csupa mézzé változik. – Ki tudna rád haragudni te kis angyal! te megtestesült szívjóóság? bocsáss meg, ha néha zsémbes vagyok, de látod ez koromhoz tartozik, – válaszolá, s megcsókolván nejét jó éjszakát kívántak egymásnak.

Mig a kibékült házaspár boldog álmod alszik; néhány felvilágosító adattal szolgálak olvasómnak.

Mihelyt Darázs úr haza röpité nejét, a nevelő azonnal elhagyta Béllay úr házáat, s Darázs úr jószágától egy óra járásnyira egy erdő-kerülőnél vonta meg magát, kinek testvére kocsis volt Darázs úrnál. Láttuk fentebb, hogy a szép fiatal nő gyakorta kikocsizott férje udvarából, a nélkül hogy megvallotta volna hová; most megsugom olvasómnak, hogy az erdő-kerülő házához, hol régi imádója karjai várták.

Őszre vált az idő, szerelmeseink belátták, hogy a téli viharok gyakran fogják összejövételüket gátolni: azért azt határozták, hogy mind a két család, azaz: Darázs úr családja, és Sándor városra költözzenek, hol könnyebben folytathatják titkos szerelmüket, s innen van, hogy a hosszú fürtű ifjat, kit először Lidika ablakánál pillantánk meg, most Darázs né estélyén volt szerencsénk találni.

Harmad napra új darabot adtak, a Darázs pár is megjelent a színházban, hol az ifju hölgy egy mellette ülő barna ifjuval oly fesztelenül mulatott, mikint az egész közönség megbotráncozott benne, s az anyák szerették volna leányaik szemét bekötni, hogy leczkét ne vegyenek ezen kiereszkedő női magaviseletből. Darázs úr mintha gerebenen ült volna, irult-pirult mint a fiatal leány, ha férjhez kéri, de nem mert szólani.

– Megint az a barna ifjú hosszú hajfürtökkel, – gondolá magában. – Mindenütt nyomomban, mint a kísértő szellem, s rágódik boldogságom fáján.

Midőn a színházból haza értek, akaratja ellen kitört belőle ezen kérdés: – Ki volt azon ifju, kivel a színházban oly botrányosan mulattál? –

– Melyik? – kérde a nő daczosan.

– A hosszú hajfürtű! –

– Neked mindig azzal a hosszú hajfürtűvel van bajod. Lábamat sem tehetem ki, hogy ez a vén ember ne gyanakodjék. Oh Istenem! miért nem tudok meghalni? – és ismét zokogott keservesen. – Tehát botrányosan mulattam? önnek botrányára van az, ha én mulatok? – tevé utána férjéhez fordulva.

– No-no édes kincsem! nem én botránkoztam meg benne, hanem mások. –

– Tehát Darázs Lőrincznek nincs annyi ítélő tehetsége, hogy meg tudná ítélni mi a botrányos, és mi nem?

– Ej-ej! ha mondom, hogy én nem botránkoztam meg; de az az ifju oly ismerősnek tetszik, mintha láttam volna már életemben. –

– És nekem egészen ismeretlen. Nem is akarom tudni nevét, mert nincs czélom vele szorosabb viszonyt kötni. –

– És mégis oly bizalmasan társalogtatok. –

– Az volna szép, ha férjem uram csakugyan féltékeny volna. Jó, a koczka el van vetve, ez napságtól fogva én is féltékeny leszek. –

– Kedves angyalom! nem gyanakszom... csak...

– Nohát csitt! – mondá a nő; s nagyot toppantott kis lábával – mert én is tudom a mit tudok, csak hogy a házi békéért hallgattam eddig, – tevé hozzá győzelmi hangon.

Darázs úr is elhallgatott a házi békéért.

– Úgy-e nem haragszol? látod én sem haragszom, – mondá a nő kis szünet után. – Csak az fáj lelkemnek, hogy kétkedel szerelmemben, pedig..... nem ez nem mehet tovább így, visszamegyünk falusi magányunkba, látom te irigyled, hogy derült napjaim vannak. –

Lőrincz úr először nem szólt, azután hallgatott, de ez naptól fogva folyvást komor, és levert volt. Barna bajuszában több-több fehér szál tünt föl; hasa meglohadt; arcza megcsappant; szóval az élettelmes öregből csaknem csontváz lett, kibe a lélek csak háltni jár; de azért folyvást hallgatott, nem tudni bizonyosan a házi békéért-e, vagy hogy neje ki ne tálalja azt a mit tud. Lőrincz úr nagyon megbánta az elpárosodást, mi abból is világos, hogy midőn Lizi konyhára valót hozott be, legelső szava is az volt hozzá: „Hej Lizi! de boldog vagy, hogy nincs párod.” –

– De hiszen nem úgy van az tens uram! – mondá Lizi. – Vett volna csak engem, majd másképp beszélne. –

– Ne hidd Lizi! „Vagy idejében, vagy soha” igaza volt Kálmán öcsémnek – nyögé Lőrincz úr fájdalmasan.

Talán ha a tél egy hónappal meghosszabbul, belehal a mi öregünk; de a természet is megszánta őt, s korábban kezdett kitavaszkodni; s a tavaszi munka visszaszólítá Lőrincz urat falusi jószágára, hová neje is követte.

Azt gondolná olvasóm, hogy a városi kellemetlen zaj, s hányatás után, falusi csöndes magányában biztos párnára hajthatta fejét? Oh nem! Az öröm eltávozott tőle, mint hűtelen vándormadarak nyári hazájoktól; s még álmában is a barna fürtű fiatal ember lebegett szemei

előtt, és hogy az családi boldogságának sirásója, arról tökéletesen meg volt győződve, mert falura tértük óta neje tökéletesen elhanyagolta őt.

A házasság élet vagy pokol, vagy mennyország, itt nincs közép út. Szent bölcs Salamon! te boldognak mondád a férfiút, kinek Isten erényes nőt ajándékozott. Igazságot szólottál. De talán azért vettél te is három ezer feleséget, hogy a három ezer közt egyet találhass, kivel boldognak mondhasd magadat? Korodban még divat, pipere, fényűzés nem csavarták ki annyira a nők fejét, s azon időben, mikor te országoltál, könnyebb volt nagyszerű templomodat felépíteni, mint ma a házi békének csak egy kis kápolnát emelni. Hogy oly sok a boldogtalan, és oly kevés a boldog házasság, annak szinte korunk az oka, mely túlkövetelő. Férj a nejétől, nő a férjétől annyi tulajdonságot kíván, hogyha azon tulajdonokat meg lehetne szerezni, s birni, mindegyiknek egy külön egyéniség szükségeltetnék; s innen van aztán, hogy ha valamely boldog férj haját tépi, kétségbe akar esni, mert nejét elvesztendő, mert az a halállal küzd: tiz boldogtalan férj azzal vigasztalja „oh bár engem ért volna azon szerencsétlenség, mely téged sújt.” Életünkben három nevezetes nap van. Születésünk, házasságunk, s halálunk. Az első, s utolsóról semmit sem tudunk, s legkevésbé függ tőlünk azok megtörténte: de bezzeg tudunk a középsőről, s hogy az jól üssön ki, csak tőlünk függ. Az okos s ovatos férfi nem szépet, nem ifjat, nem gazdagot keres, ámbár ezek is dicső tulajdonok: hanem egyszerű, szelíd, szende vallásos nőt, ki házi boldogságot képes teremteni, és a mely házba ilyen pár szállt be, ott paradicsom a házasság. A pokolról nem szólhatok, legalább nem akarok szólni, mert nem ismerem; olvasóim közül a ki ismeri, elég annak a keserű pohár érzete; a ki nem ismeri, miért festenek ördögöt a falra.

Darázs Lőrincz úr házassága égő pokol volt, nem azért mert Lidit, és nem Lizit vette nőül; hanem mert nem magához, nem korához való nőt vett. Benne sok tulajdon hiányzott, mi egy férjben multhatatlanul megkívántatik, mely nélkül ha nem pokol is, de legalább nem mennyország nőre nézve a házasság.

Egy este kaszásaitól totyogott haza fele Darázs Lőrincz úr, s a kert alján a hosszú fürtű barna ifjúval találkozott, ki udvarából lihegve sietett ki az országúton várakozó kocsihoz.

– Meg vagyok-e babonázva, hogy ezen ember üldöz mindenütt – gondolá magában, s tőle kitelhető sebes léptekkel sietett neje szobájába: – Asszony! – kiáltá szokatlan nyers hangon – kertünk alatt azon fiatal emberrel találkoztam, ki estélyeden jelen volt, kivel oly botrányosan viselted magad a színházban

– Igen! – mondá a nő nyájasan – talán látogatásunkra jó ide, ideje is volna, mert már négy hava, hogy elhagytuk a várost – veté utána enyelegve. – Szegény te de elfáradtál, hogy izzad gyönyörű homlokod, ülj le kedves! ide mellém, hadd törölgessem meg. Kedves manuskám! mennyit fárad... és törölgetni akará férje veréjtékes homlokát.

– Nem elég az hozzá, akarom tudni, mit keresett itt azon békebontó belzebub? – folytató Darázs úr, s ellöké homlokáról neje kezét.

– Nagyon különös vagy ma manuskám! azt gondoltam szokásod szerint tréfálsz, s ime szokásod ellen goromba vagy. Csak az kellene még, hogy veszekedjél, hogy gyermeked anyját üsd – mondá a nő komoly hidegen.

– Tehát senki nem volt itt? –

– Egy lélek sem! –

– Méhed gyümölcseire fogadod? –

– Igen! –

Darázsy úr tulságosan boldog volt, most először hallotta neje ajakáról, hogy ő anya. – Ki vagyok én, mi vagyok én? ha nem apa? – gondolá magában, és neje keblére borulván sírt örömeiben, s kérte nejét bocsásson meg alaptalan gyanakodásaért, s hogy lázas fejét kihűtse, vette pipáját, s kiballagott a kertbe.

– Egy hosszú haju úr volt a tens asszonynál! – sugá Lizi, midőn Lőrincz úr menyecskeszemű parazsat keresett pipájára.

– Mégis jól láttam. Oh mily boldogtalan ember vagyok én! – sohajtá fejét csóválva.

– Lássa tens uram! ha engem vett volna el, most nem sohajtana. –

– Hej Lizi! más itt a bökkenő. Törődött ember vagyok már. Legigazabbat mondott Kálmán öcsém „vagy idejében, vagy soha” de ostoba fővel nem akartam hinni annak a rossz kölyöknek – mormogá az öreg, s a kertbe ballagott, hol tűnődve fel s alá járdalt.

– Talán ez a Lizi csupa nőm iránti ellenszenvből, vagy hogy rajtam boszút álljon, hinti köztünk a viszály, s egyenetlenség magvát? s nőm ártatlan, és én ok nélkül gyanakszom rá, – így kezdé tűnődését. – De hátha bűnös, s engem ámít tudva, hogy hiszékeny, s engedékeny vagyok. Mert az mégis furcsa, hogy az a nagy hajú ember mindenütt ott van mint a garabonczás diák.... Nem.... nem.... fiatal szív nem lehet oly megromlott, ha mint férjét nem szeretne is... de mint ősz embert nem tudna megcsalni..... De azt a nagy hajút, azt a sörényest csak láttam ma, nem tagadhatom magam előtt..... igen de nőm azt mondja nem volt nála, Lizi azt állítja ott volt.... mint férj kinek tartozom hinni?.... nőmnek. Nőm ifju, én aggott vagyok... a fiatal szívnek merőbb, s hevesebb vágyai vannak, mint hogy én ki tudnám elégíteni.... de hiszen anya.... és én.... és én mi volnék? apa, boldog apa vagyok.... Csak azt a hosszú hajút ne láttam volna!.... Hej Kálmán! de igazat mondtál, mikor azt mondtad: „vagy idejében, vagy soha.” Mi is a házasság, ha jól felvesszük?..... persze hogy én nem arra való vagyok... bolond voltam, hogy huszonkét éves koromban nem tettem.... persze hogy akkor kellett volna tenni... hijában no, öreg vagyok, nem tagadhatom, ezt nőm is érzi.... az idő eljár.... magamról tudom, hogy fiatal koromban.... hej de régen volt az is.... bizony eljár az idő... de lám mégis apa vagyok! – így váltogatták egymást Lőrincz ur agyában a kedves és kedvetlen gondolatok, míg vacsorára nem hívatott.

A zöldben.

Mint mennydörgés vad moraja harsogta át hazánkat ezen időtájban „jönnek a muszkák!” Sok mendemonda, s hamis hír előzte meg jöttüket, mintha azok ember evő hottentoták, vagy pusztító tatárok lettek volna, kik a nőket rabszjira fűzik, a kisdedeket megeszik, s a férfiakat lekaszabolják. Darázs úr fülébe is ilyen alakban jutott e hír, nem csuda tehát, ha azonnal hideglelést kapott, már csak azért is, mert neje kevés nap előtt nyilatkoztatta, hogy szíve alatt reményt hord. Ki írná le az apai örömet, melyet ekkor érzett? de ki rajzolná aggodalmát is, hogy nejét a leendő Darázs örökösével fogják rabságra hurcolni? Ki-kiállt a kertje alatt emelkedett dombra, felmászott a széna-kazal tetejére, s eltekintgetett északra és délre, kelet és nyugot fele, lesve honnan jön a fergeteg, a porfelleg, melyet a közelgő ellenség lovainak vas lába ver föl a nyári melegben.

– Kedves kis anyjukom! – így szólítja meg egykor nejét, kit most gyanútlan, s lelkéből szeretett – a szívem hasadna meg, ha ölelő karjaimból az ellenség kirabolna, most, midőn a Darázs név örökösét hordod szíved alatt: nem volna-e tanácsos, ha elrejtőznél, míg vidékünkön átvonulnak? –

– Köszönöm kedves férjem! szíves gondoskodásodat, – felelé a nő – szívem is megrepedne, ha téged szemem láttára lekonzolnának. Én bizony elrejtőzöm, de hát belőled mi lesz? Azt hallottam, minden fegyver foghatót magukkal hajtának.....

– Engem ilyen öreget?...

– Ej ha, mintha bizony a kis Darázs apja oly öreg volna, hogy a kardot meg nem tudná fogni. Hát te öreg vagy? A legjavabeli, arról csak én tanúskodhatom.... már miért is volnál öreg?... a szemeit kaparnám ki, a ki azt merné állítani.... rejtse el magad kedvesem.... hajad az igaz őszbe csavarodott, de szíved.... szerelmed.... rejtse el magad kedvesem! ha szeretsz, csak néhány napra, míg bizonyos hírt hallunk, – erőlteté férjét.

Darázs ur elhitte, hogy ő javabeli ember, kire nejének panasza sem lehet, s meghajolt annak kérése előtt, mert hiszen mikép is lehetne ellent állani oly szerető nő kérésének, ki érte, s miatta aggódik? midőn az csókjai legédesbikével, a féltés csókjával itatja?

– De hát hová rejtsem magam? – kérde Lőrincz ur elhalaványodva, miután szélteben s hosszában elgondolta helyzete borzasztóságát, ha az ellenség hatalmába talál esni. Már hallotta a muszka tábor iszonyu zaját, melyhez képest a mennydörgés moraja, csak méh-dongás; érezte hátán a korbács csattanását; látta neje felkonzoltatását, de legjobban visszaborzadt a gyaloglástól, s határozottan eltökélé, hogy elbúvik.

– Azt tartom kedvesem! legalkalmasabb hely lesz a bánomi szőlőnk, ott becsületes présházunk van, lesz komoditásod, de legfőbb előnye az, hogy távol esik minden katonajárástól, – tanácslá neje.

– Úgy-e kedvesem! te is oda jössz? –

– Mit gondolsz megint? egy helyre bújni? Ha együtt találnak, együtt visznek rabságra, ha pedig külön helyen leszünk, vagy egyikünk, vagy másikunk szabad marad, s megfizetheti a váltságdíjt. Azután gondold meg jól, ha együtt fognának el, szemed láttára felkonzolnának, vagy gyalázattal illetve valamely katona, nem ezerszeres halál lenne-e az rád nézve? Nekem máshová kell búvnom, hogy ha te elhalsz is, megtarthassam a Darázs név örökösét, – ezen ok győzött, s Darázs úr elhatározta, hogy a bánomi présházba rejtőzik.

Egy kínosan, s álmotlanul átvirasztott éj után, már hajnalban úton látjuk az öreg Darázst a bánomi szőlők fele, hogy észrevétlenül rejtőzhessék el: de ugyan azon perczben egy lovas posta is indult ki udvarából épen ellenkező irányban, Darázsnyé levelével. Azt gondolja talán olvasóm, hogy a muszka táborba? oh nem, a városba.

Az öreg ur bezárkózott présházába, az ablak táblákat bereteszelte, s többnyire, ha egy kis világosságot akart látni, a pinczébe ment le, s csak ott bátorzkodott gyertyát gyújtani. Csak egy meghitt cseléd tudta az öreg úr búvó helyét, azon kocsis, ki asszonyát titkos kalandokra szokta hordozni, ki most is mint lovas posta sietett a városba. Ez hordott enni az öreg urnak, mint Jónásnak a hollók, de egyszersmind ez vitte urának a borzasztónál borzasztóbb híreket, minőket szem nem látott, fül nem hallott, és embernek szive még csak meg sem gondolt, s melyek minden falatját epévé változtatták. Nejéről semmi bizonyost nem hallott, s utóbb hinni kezdé, hogy áldozatul esett.

Így telt el pár hét kínos bizonytalanságban: de míg ő a pinczei sötétségben vért izzadt, és halálos félelemmel küzdött, az alatt a hosszú hajú a szó teljes értelmében gazda-szerepet játszott a kényelmes kastélyban.

– Mennyivel boldogítóbb a te szerelmed! – mondá egykor a nő, a mint az ifjú karjain pihent, ki mint olvasóm gyanítja, nem más mint a nevelő, az első szerető.

– Ha a végzés megtiltá is, hogy oltár előtt enyimnek mondhasalak, s e paradicsomot sajátom-má tehessem; legalább előcsarnokából nem vagyok kizárva, – válaszolá az ifju, s szabadon magához ölelé az engedékeny nőt.

A szeretőknek csak azon egyetlen ohajtása volt, bár a muszkák soha ne távoznának e hon földéről; a remeteségben élő Darázsnyak azon egyetlen ohajtása volt, bár soha ne léptek volna honunk földére. Mindeniknek igaza volt, mert mindenik érdeke azt kívánta.

Harmadik hete járta, de annyi századnak tetszett Darázsny ur előtt. Mintha beteg lett volna az idő, oly lassan haladt; de hagyján! csak szerető nejéről hallott volna valamit, ki a Darázsny név örökösét hordja hű szíve alatt!

– Inkább meghalok! – így fakadt ki egykor az öreg áristáns – mint hogy egy órával tovább maradjak ezen penészes lyukban; hiszen itt meg is vakul, meg is bolondul az ember, – s lassú léptekkel felhaladt a lépcsőn, megállt a présház ajtajánál, s reszketve hallgatózott. Semmi nesz. Csöndesen felnyitja az ajtót, s azon perczben lábdobogás zaja üti meg fülét. – Végem van! – rebegé, az ajtót nem tudta becsukni, egy alak állt előtte, s ez Lizi vala.

– Csakhogy valahára nyomára jöttem teins uramnak! – mondá fáradtan lihegve.

– Lizikém! szólj, vagy ne... ne szólj. Úgy-e baj van, megölték.... rebegé minden tagjaiban reszketve.

– Dehogyan van tens uram! inkább nagyon is jó dolga van otthon a tens asszonynak – monda Lizi gúnyosan mosolyogva. – Semmiben sem lát szükségét – tevé utána.

– Miért nem adtad elébb tudtomra?

– Mert nem tudtam hol lappang a tens úr; hanem tegnap kilestem az ételhordó kocsist, mert a mi sok csak sok.

– Hát eltakarodtak a muszkák? –

– Színe világát sem láttuk. De van a teins úrnak egy nagyobb ellensége mint egész muszka-tábor. –

– S az? –

- A hosszú hajú; ki az nap óta, hogy teins uramat elszöktették, folyvást ott élődik, de az hagyján! hanem ha az ember szólni akarna... de ne szólj nyelvem, nem fáj fejem.....
- Megyek, s megölöm mindkettőt – ordítá Darázszy ur görcsösen szorítva össze lüktető ujjait.
- Várjon a tens ur estét... de engem el ne áruljon, úgy is én vagyok híve az egész udvarban, a többi cseléd mind az ifju asszony zsoldjában áll. –
- Én Istenem! én Istenem! de bolond voltam, hogy vénségemre megházasodtam – sohajtott az öreg, s szemei könnyel teltek meg.
- Dejszen ha engem vett volna el – mondá Lizi, s azzal távozott, mert már könyvnélkül tudta a feleletet, „vagy idejében, vagy soha.”

A boldog apa.

Hát ha meglánczolták volna Darázs Lőrincz urat, maradt volna-e estig? Nem ő, elrágta volna lánczait, mint Sámson szétszaggatta a Délila által rátekert guzsvevesszőket. Mintha parázon állott volna, oly forró volt lábai alatt a pincze vizes homokja. Délután négy óra tájon haza fele indult, észrevétlen belopózott udvarába, onnan pedig neje szobájába, hol a mit látott, Ovid ezen szavai fejezik ki:

„Cur aliquid vidi, cur noxia lumina feci?”

A hosszú hajú mindenét hátra hagyva, mintha a muszkák kergették volna, rohant az udvarra, az udvarról a rétre, onnan Isten a megmondhatója hová? A nő pedig mint összezúzott gipsz szobor omlott szét férje lábai előtt, összekúcsolt kezekkel bocsánatért esdekelt, esküdött méhe gyümölcse, hogy ez első botlása volt, s utolsó is leend.

Darázs úr keble össze volt zúzva, s néma fájdalommal vonult szobájába, megtiltván hogy nejét bebocsássák.

Midőn legnagyobb zavar s felfordultságban volt az udvar, éppen akkor érkezett meg Kálmán, ki nagy bátyja házassága óta Pesten arslánkodott. Lizitől mindent megtudva, megszólítá bátyját, valjon nem mondott-e igazat, midőn azt tanácsolta: „vagy idejében, vagy soha?”

– Hallgass öcsém! mikor esküszöl sem mondasz igazabbat. Mindennapi imádságomba foglaltam ezen szavakat, s ha meghalok, gyermekemnek csak ennyit hagyok végrendeletben: „vagy idejében, vagy soha!”

– Gyermekének? micsoda gyermekének? – kérdé Kálmán megütközve.

– Tehát nem is tudod? – mondá Darázs úr neki derülve. – Nőm reményt hord szíve alatt. Az ám reményt! – tévé hozzá lelkendezve.

– Szegény bátyám! ön mégis vak. Hát azt hiszi, hogy e gyümölcsnek ön a kertésze? Azt hiszi, hogy azon fajtalan, s elvetemedett nő magzata Darázs vér? Az egy korcs, fattyu gyermek, s üzze el a bitangot porontyával, mert....

– Csitt! – vágott közbe az öreg – azt ne mondd.... a gyermek enyim. Várjunk csak, majd meglássuk kire üt? –

Kálmán még azután is hosszasan vitatá, hogy a gyermek korcs, de az öreg urat erős hitéből ötven ló erejű gép sem lett volna képes kimozdítani, mert abban roppant büszkeséget helyezett, hogy ő apa. Sok is van abban, ha bizton elmondhatjuk „ennek én adtam életet!”

Ezen vita után egy hónapra éjfél tájban is ébren találjuk Darázs Lőrincz urat pislogó lámpája mellett. A mellék szobából halk nyögés hallatszik, mely néha fájdalmas jajokban tör ki, melyekre az éber öreg mindannyiszor feljajdul.

– Megvan! hála Istennek fimagzat! – mondá egy éltés nő, ki azon szobából lépett ki, honnan a nyögés hallatszott.

– Fiú? – kérdé Darázs ur örömtől csillogó szemekkel. – No édes bába ennél nagyobb örömet nem hozhatott volna. Szabad már látnom? –

– Még nem, hanem annyit előre is mondhatok, hogy csupa apja. –

– Dehogy! – feszeltett helyén az öreg ur.

– Szép nagy uras orra. –

Darázsy úr megtapogatta saját orrát, s bár azt piszének találta is, mégis elhitte, hogy hasonlít az övéhez.

– Gyönyörű fekete szemei. –

Darázsy úr tükörbe nézett, s bár szemei kékek voltak, mégis hasonlóságot fedezett föl azokban fia fekete szemeihez.

– Módos hosszúkás képecskéje van.

Darázsy úr körül tapogatta arczát, s bár görögdinnye kerekességű volt, mégis sárga dinnyének érezte.

– Szóval csupa apja!

– Hála Istennek az én vagyok. No uram s én Istenem! nem vagyok olyan mint az ákác-fa, mely csak virágzik, de gyümölcsöt nem terem! – mondá Darázsy ur nagy meglepéssel, s néhány aranyat nyomott a bába kezébe.

– Hanem olyan vagy mint a megrészegített kappan – mormolá a bába, a mint az ajándékot ujjai közt számlálgatá.

És elővevén Darázsy úr a bibliát, annak oldalára im e szavakat írta: „Lőrincz fiam született éjfélt után”.... a fali órára tekintett, s az két negyed kettőt mutatott; a pontosság kedvéért megnézte zsebóráját is, s azon három negyed volt háromra; tehát közép calculust vett: „Lőrincz fiam született éjfélt után két óra, és egy negyed háromra közt, anno.... áldassék az ur neve, most és mind örökké. Amen.”

– Talán nagy betűkkel is jegyeztem, majd háromnak a neve sem fér ezen lapra – mondá magában, a mint kétszer s háromszor is elolvasá ama fontos conceptust.

A száraz dajka.

Mintha vastag fátyolt vont volna valamely jótevő szellem láthatlan keze a nő multjára; elfelejtett az öreg ur mindent. Szerette gyermekét, a kis Darázs Lőrinczet az apai szeretet majomszerű vonzalmával, mert hát igazat szólva volt is némi hasonlóság kettőjük között. A fiu is kopasz volt, mint ő, szája keresztül feküdt orra alatt, és fogatlan volt, mint az övé; feje lágya puha volt, épen mint az övé; orránál fogva lehetett vinni, épen mint őt. Nejét őrizte, még a fuvó szélről is oltalmazta, megbocsátott neki mindent, s ha Kálmán ellenvetéseket tett, az írás szavaival torkolta le: „nagyobb öröm van égben egy bűnös megtérésén, mint száz igazak üdvözlésén. Nőm megbotlott az igaz, de botlását százszorosan helyrehozta.”

Nő, ki a tiszta becsületesség ösvényéről letért, ki levetkőzte legszebb ruháját, az ártatlanságot: bár mennyire igyekezzék is megtérni, a javulás utja el van előtte zárva, mert a bűn gyökere szíve mélyeig hatott le, s ha kitépni próbálná is, előbb megszakad a szív, mert a bűn édességéből veszi táplálékát, mint méh a mézharmatból.

Darázsnyé darabig gyönyörét lelte gyermeke ápolásában, s jól esett neki férje szerető gondoskodása, s voltak percei, melyekben fogadta, hogy gyermeke boldogítása leendő feladata: de a megromlott szív visszavágyott a megszokott, s nélkülözhetlenné vált testi gyönyörök sárfertőjébe. Kereste az alkalmat, hogy vétkezhessék, de férje, különösen Kálmán argus szemei minden félre lépést meggátolnak. A régi cselédek elűzettek a háztól, csupán Lizi maradt meg, ki leghívebb s éberebb spionja volt az öreg urnak. A hosszú hajunak lehetlen volt csak közelitni is a házhoz, hej pedig de nagy szüksége lett volna Darázsnyénak nem szerelmére, de erszényére, mely eddig is legnagyobb varázserővel vonta egykori szeretőjéhez.

Az ilyen élet kinosabb volt a börtönnél, s egy reggel üresen találták a nő szobáját, s asztalán a következő krétával irt sorokat:

„Mi egymást nem boldogíthatjuk, mert nem egymásnak születtünk, s frigyünket nem szerelem olvasztá össze. Ne aggódjék ön jövőmön, mert a Béllay bátyámtól kapott tiz ezer forintról szóló takarékpénztári könyvecske kezeim közt van, ez sajátom, s ezzel boldogabb leszek, mintha ön a világ minden kincsét lábaimhoz rakja; mert az élet örömeit nem a kincs, rang, vagyon, hanem a szerelem teremti. Viselje gondját gyermekemnek, ki most öné. Ne tanítsa meg soha anyja nevére, mert érzem, hogy nem lehet reá büszke. Ez sorsom, nem tehetek róla, meg kell magamat adnom. Ha nem áld ön, legalább ne átkozzon. F. Lidi.”

– Hála Istennek! csakhogy elhagyta e házat! – kiáltott Kálmán nagyot szökve örömében.

– Hála Istennek csakhogy a gyermek enyim! kiáltá Lőrincz úr, és felölelve összevissza csókolgató.

– Bátyám! még most is vak. Nézze meg e gyermeket, kihez hasonlít? – kérdé Kálmán.

– Hozzám – felelé rögtön a kérdező.

– Milyen orra van bátyámnak? –

– Biz az öcsém pisze. –

– Milyen orra van e gyermeknek? –

– Biz az öcsém horgas. –

– Mi a hasonlóság? –

– Semmi.

- Milyen szeme van e gyermeknek? –
- Biz ez öcsém fekete. –
- Milyen szeme van bátyámnak? –
- Biz ott öcsém kék. –
- Mi a hasonlóság? –
- Semmi.
- Milyen arcza van bátyámnak? –
- Biz ott öcsém kerek. –
- Milyen arcza van e gyermeknek? –
- Biz ez öcsém! hosszúkás. –
- Mi a hasonlóság? –
- Semmi.
- Mi hasonlóság van tehát bátyám és e gyermek közt? – végzé Kálmán a szoros benevolumot.
- Semmi! – felelt az öreg úr, szomorúan mellére csüngetve ősz fejét, látván hogy kifordították hitéből, mint tolvajt a lopott bundából. – De már csak nem vethetjük ki őt, ki ártatlan – mondá könnyű szemekkel, s visszahelyezé bölcsőjébe.
- Lássá tens uram! ha engem vett volna nőül, most anyja is volna gyermekének, – mondá büszke elégtétellel a czélt ért gazda asszony.
- Ne beszélj nekem Lizi. Kálmán öcsémnek van csak igaza: „vagy idejében, vagy soha” – mondá Lőrincz úr, azzal szobájába ment, és sírt nagy keservesen; majd visszament a kisdedhez, megállt a bölcső felett, melyben a kisdéd öntudatlan mosolygott.
- Hát ha mégis apja vagyok, hiszen nem mosolyogna rám, ha idegen volnék – dadogá az öreg, és megcsókolá. – De ha nem gyermekem is, legalább gondját viselem mint árvának, s megáld érte az árvák atyja – azzal leült a bölcső mellé, s addig ringatá, míg maga is elszenderült.

V É G E.